BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Alexandru

VLAHUȚĂ

Iubire

LITERA

biblioteca școlarului

Alexandru VLAHUŢĂ

IUBIRE

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

POEZII PUBLICATE }N TIMPUL VIE|II AUTORULUI

A. }N VOLUME

B. }N PERIODICE

POSTUME

CZU 859.0–8
V 78

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textele ediţiei de faţă sunt reproduse după:

Alexandru Vlahuţă. *Scrieri alese.* Vol. I, III. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii şi bibliografie de Valeriu Râpeanu. Colecţia "Scriitori români". Editura pentru literatură. Bucureşti, 1963—1964.

Alexandru Vlahuţă. *Iubire. Poezii.* Prefaţă de George Sanda. Colecţia "B.P.T." Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965.

Alexandru Vlahuţă. *Poezii.* Antologie, postfaţă şi bibliografie de Ion Roman. Seria "Arcade". Editura Minerva. Bucureşti, 1974.

Alexandru Vlahuţă. *Scrieri alese*. Vol. I—II. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, tabel cronologic, note, comentarii, indici şi bibliografie de Valeriu Râpeanu. Editura "Ştiinţa". Chişinău, 1992.

Alexandru Vlahuţă. *Pictorul N. I. Grigorescu. Viaţa şi opera lui comentată de I. D. Ştefănescu*. Ediţia a II-a. Editura "Scrisul Românesc". Craiova, 1939.

Textele, cu unele excepţii privind particularităţile de limbă şi stil ale autorului, respectă normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975-904-38-6

TABEL CRONOLOGIC

1858 5 septembrie. Se naşte în satul Pleşeşti, judeţul Tutova, Alexandru Vlahuţă.
1867 Învaţă în clasa întâi primară.
1871 Învaţă în clasa întâi a liceului din Bârlad.
1875 Promovează clasa a IV-a de liceu.
1878 Absolveşte liceul din Bârlad.
1879 Trece examenul de bacalaureat la Bucureşti.
Octombrie. Aşteaptă la Bucureşti rezultatul concursului pentru postul de institutor la Târgovişte.
Se înscrie la Facultatea de drept. Susţine trei examene din cele cinci necesare, în iunie 1881, la 21 aprilie 1882 şi la 1 aprilie 1883.
Noiembrie Se stabileşte la Târgovişte.
1880 22 ianuarie Predă primele ore de limba latină şi de română la Gimnaziul "Văcărescu" din Târgovişte.
Aprilie Publică primele poezii în revista *Convorbiri literare*.
1881 24 mai Apare la Târgovişte ziarul *Armonia*, în care autorul semnează cu iniţialele A. V. două articole *Banul* şi *Paralela*.
27 septembrie Devine membru în comitetul de conducere al ziarului.
20 octombrie E numit profesor la şcoala divizionară de la Mănăstirea Dealului.
1882 10 noiembrie Este destituit din postul de profesor la gimnaziu pentru atacurile împotriva moravurilor societăţii de la Târgovişte.
23 decembrie Ziarul *Armonia* anunţă că A. Vlahuţă a îmbrăţişat avocatura.

1883 5 ianuarie Pledează în faţa Curţii cu juri din Târgoviţşte primul său proces.
Publică articole şi schiţe în ziarul *Galaţi*.
1884 Se întâlneşte cu M. Eminescu. Încearcă să-l înduplece să plece pentru o vreme la ţară, dar fără nici un rezultat.
Decembrie Se află la Iaşi, stă trei zile cu M. Eminescu.
1885 3 ianuarie Divorţează de Ida Pagano.
Martie Ia parte la Congresul didactic de la Iaşi.
Noiembrie. Începe colaborarea la *Epoca* cu nuvela *Vişan*.
1886 Aprilie Ţine la Ateneu conferinţa *Mişcarea literară*.
Călătoreşte la Constantinopol. Publică primul volum de *Nuvele*.
1887 25 ianuarie Publică o scrisoare-apel pentru M. Eminescu, gândindu-se la un turneu de conferinţe prin ţară.
Decembrie Editează primul volum de poezii.
Redactor la *Revista nouă*, condusă de B. P. Hasdeu.
1888 14 martie Se căsătoreşte cu Margareta Dona.
1892 12 martie ţine la Ateneu conferinţa *Curentul Eminescu*. La finele acesteia citeşte poezia *Unde ne sunt visătorii?...*
Vede lumina tiparului volumul de proză *Din goana vieţii*.
Apare a doua ediţie a versurilor autorului, sub titlul *Poezii*.
1893 7 martie ţine la Ateneu conferinţa *Onestitatea în artă*.
9 martie. A. Vlahuţă este propus membru corespondent al Academiei de către I. Vulcan în secţia literară. Este votat în unanimitate.
23 martie A. Vlahuţă este considerat neales membru al Academiei, în urma unor discuţii, legate de scrisoarea autorului adresată lui D. Kiriac în care îşi exprimă "refuzul".
Octombrie Lucrează la romanul *Dan*, pe care îl dă la tipar.
1894 Ianuarie Vede lumina tiparului volumul *Poezii vechi şi nouă*.
Martie Apare volumul *Din goana vieţii*, ediţia a III-a.
Decembrie Editează volumul *Un an de luptă*.
1895 12 martie Director al revistei *Vieaţa*.
Mai Editează volumul *Icoane şterse* (*Nuvele şi amintiri*).
Octombrie Vede lumina tiparului volumul de poezii *Iubire*.

1896 28 ianuarie Apare ultimul număr al revistei *Vieaţa*.
4 martie Divorţează de Margareta Dona.
Publică volumul de proză *În vâltoare*.
1897 Scoate ediţia a doua a volumului de poezii *Iubire* în colecţia "Biblioteca pentru toţi".
Prezintă volumul *În vâltoare* la Academie. Dar nu i se acordă premiul, deoarece refuzase titlul de membru corespondent al Academiei.
1898 Martie A. Vlahuţă adresează învăţătorilor din ţară un apel (vezi *Gazeta săteanului* din 5 martie 1898) de a-i furniza informaţiile necesare în vederea alcătuirii unei cărţi intitulate *Geografia pitorească a României*.
1899 Editează volumul *Clipe de linişte*.
Vede lumina tiparului volumul *Poezii. Ediţie completă*.
1900 I se acordă premiul "Năsturel Herescu" al Academiei Române pentru volumul *Clipe de linişte*.
1901 Împreună cu G. Coşbuc, lucrează la seria cărţilor de citire destinate pentru şcolile primare.
Octombrie Publică fundamentala sa lucrare *România pitorească*.
2 decembrie. Apare *Semănătorul*, avându-i directori pe A. Vlahuţă şi G. Coşbuc.
30 decembrie Se inaugurează expoziţia "Grigorescu". A. Vlahuţă o vizitează şi procură câteva tablouri.
1902 Vede lumina tiparului cea de-a doua ediţie a lucrării *România pitorească*.
1 iulie La Budapesta se editează revista *Luceafărul*.
Prezintă pentru premiul Academiei *România pitorească*. Cartea este premiată.
Referendar (până în 1918) la Casa Şcoalelor.
1904 Editează volumul *Poezii – 1880-1904*.
1905 A. Vlahuţă se căsătoreşte cu Alexandrina Ruxanda Gâlcă.
Prezintă Academiei pentru Marele Premiu "Năsturel" volumul

Poezii, dar la şedinţa din 6 aprilie este respins.

1906 martie La Iaşi apare revista *Viaţa românească*, în primul număr al căreia A. Vlahuţă publică nuvela *Datorii vechi*.

1907 februarie Izbucneşte răscoala ţărănească.

Mai A. Vlahuţă publică în *Viaţa Românească* poezia *1907*.

1908 Editează volumul *Din durerile lumii*.

Publică volumul *Din trecutul nostru*.

1909 Apare volumul *Poezii – 1880-1908*.

1910 octombrie Vede lumina tiparului volumul *Pictorul N. I. Grigorescu*.

1911 Editează volumul *La gura sobei*.

1912 Începe, cu poezia *Noapte de iarnă,* colaborarea la *Flacăra*.

1913 Academia îi respinge premierea lucrării *Pictorul N. I. Grigorescu*, recomandată de Barbu Delavrancea.

1914 Editează volumul *Dreptate*.

1915 Publică volumul *Poezii – 1880-1915*.

1916 Se află în fruntea publicaţiei săptămânale *Scriitori români*.

1918 24 februarie Pleacă pe front.

Iulie Este destituit din postul de referendar de la Casa Şcoalelor.

Decembrie Reintegrat la Casa Şcoalelor.

1919 I se decernează Marele Premiu al Academiei pentru volumul *Poezii* din 1915.

1 octombrie Se publică primul număr al revistei *Lamura,* aflat sub direcţia lui A. Vlahuţă.

19 noiembrie Moare la Bucureşti.

21 noiembrie Are loc înmormântarea lui Alexandru Vlahuţă.

1948 28 octombrie Alături de alţi mari scriitori români, între care M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale etc., A. Vlahuţă este ales membru de onoare post-mortem al Academiei Române.

POEZII PUBLICATE
ÎN TIMPUL VIEŢII AUTORULUI

CUPRINS

A. ÎN VOLUME

PĂCATUL

Păcătuit-a omul în vremuri fericite,
Când nu-i lipsea nimica, nici hrană, nici odihnă,
Când n-avea a se teme de zile amărâte,
Când roabă-i era lumea — şi el domnea în tihnă.

Pământul, încă proaspăt, pătatu-s-a de sânge
Când lumea era largă şi oamenii puţini,
Când nimenea, sub soare, n-avea de ce se plânge,
Când cerul n-avea trăsnet — şi nici pământul spini.

Şi vreţi ca astăzi omul să nu păcătuiască?
Când grijile-l apasă, nevoile-l muncesc,
Când el se vede-n lume menit să pătimească,
Când rălele-l frământă, şi poftele-l robesc!

Şi vreţi să n-avem Caini, când e nepotrivire,
Şi ură şi cruzime în neamul omenesc,
Când neagra duşmănie şi lacoma râvnire
De-a pururea-ncuibate în inimi clocotesc!

Nu, nu; din nopţi pierdute în vremuri depărtate
Blăstemul stă pe oameni, în veci vor suferi,
Şi râvna, şi ispita, şi negrele păcate
Născutu-s-au cu lumea, cu lumea vor pieri!

IERI, AZI, MÂINE

Ieri!… cenuşa ce păstrează forma încă neschimbată,
Din ce-a ars în focul vremii; lacrima deja uscată,
Sau un zâmbet de pe buze, spulberat de-al sorţii vânt;
Ieri… poveste, cu eroii — oase putrede-n mormânt.

Astăzi?… lampă ce se stinge, stea plecată spre-asfinţit,
Visuri nebătute încă de-al ursitei vânt cumplit,
Piscul nalt, pe care dorul, vânător, stă şi pândeşte
Ţărmul unde amintirea cu dorinţa se-ntâlneşte.

Mâini?… o strângere din umeri a enigmei întrebate;
Rai sau iad, în care ochiul niciodată nu străbate,
Cui de aninat speranţe, prunc ce nu poate grăi.
Mâine… mâine, cine ştie câţi din noi vom mai trăi!

PE DEAL

Pe cer câţiva nouri încă, palizi, zdrenţuiţi de soare,
Se topesc ca fulgii iernii, pe pământ umbra lor moare.
Sus — nemărginire-albastră, jos e mărginitul verde.
În potop de umbră satul, sub copaci stufoşi, se pierde.
Stâncile îşi scot din dealuri a lor frunţi îmbătrânite;
Iar pe vale-şi duce gârla undele-i neliniştite.
Stânca zice gârlei: — Spune-mi, pentru ce eşti trecătoare?
Pentru ce, şi zi şi noapte, şi pe lună şi pe soare,
De al vremii bici gonită, tu alergi neîncetat?
Nu vezi eu cum râd de vreme şi de zboru-i necurmat?
Ea mă bate cu aripa-i, bici cu plumb în vârf, şi eu
Dorm pe căpătâi de veacuri, pacinică, ca Dumnezeu!
— Tu, răspunde gârlă stâncei, tu ai somnul drept ursită,
Eu în mine port viaţă. Dormi. Eu sunt neadormită!
Şi port grai în a mea undă, şi din leagăn la mormânt
Merg, şi-n mersul meu spun lumii că-i cumplit al vremii zbor,
Că-s zădărnicii, nimicuri toate câte-s pe pământ,
Şi că totu-i trecător!

LUNA ŞI NOAPTE

CUPRINS

LUNA

Noapte, tu eşti sclava neagră a veciei, iară eu
Sunt regină. De pe tronul întunericului tău,
Revărs valuri de lumină; ş-un popor întreg de stele
Furnică-n razele mele.

Fără mine, neştiută, vecinic ai fi pribegit,
Ca un ghem de întuneric dat de-a dura-n nesfârşit.
Umilită, pleacă-ţi fruntea şi-naintea mea te-nchină.
Noapte, sunt a ta regină.

NOAPTEA

Lună, tu eşti sclava albă, fulg ursit în veci să meargă.
Eu, mai veche decât vremea, şi decât lumea mai largă,
Neclintită-s, şi nici cuget că-n cuprinsul ţării mele
Furnică popor de stele.

Şi de n-aş fi eu să-mbrobod faţa ta-n ştergar cernit,
Dacă n-aş fi-ntunecoasă, tu în veci n-ai fi lucit.
În genunchi dar, a mea poală pleacă-te a-mi săruta,
Lună, sunt regina ta!

DORMI ÎN PACE

Dormi, iubito, dormi în pace. N-am venit să-ţi tulbur
somnul,
Nici să plâng... La ce-am mai plânge pe-adormiţii întru
Domnul!
Am venit să cuget. Uite, nicăiri nu pot mai bine
Gândurile să-mi desfăşur, şi să stau la sfat cu mine
În mai bun răgaz. Aicea, simt că-s mult mai înţelept,
Ş-ale lumii toate parcă le văd limpede şi drept.
Cât de clare mi se-nşiră toate din trecut, în minte,
Când de-a crucii muche rece îmi lipesc tâmpla fierbinte.

. . . .

E uscat-acuma ţărna ce te copere, şi mie
Parcă tot nu-mi vine-a crede că eşti dusă pe vecie.
Uneori te ţin departe şi mă-ntreb de ce nu-mi scrii...
Dornic căutând în cale-ţi, parcă tot aştept să-mi vii.
A, cât de pustie-i lumea şi viaţa fără tine!

Câteodată, stând aicea, la mormântul tău, îmi vine
Ca o furie nebună. Ş-aş voi atunci, aproape,
Faţă-n faţ-acolea, lângă piatra astei triste groape,
Să-mi descind-acela care, cu puternica lui dreaptă,
Lumile le cârmuieşte, şi-n văzduh astrii îndreaptă,
Şi eu, viermele din tină,
Să-i cer astfel socoteală — lui, izvorul de lumină:
Doamne, dacă nu se mişcă nici un pai de pe pământ
Fără ştirea şi voinţa ta, şi dac-al tău cuvânt
Este singura poruncă cărei toate se supun;
Dacă tu eşti drept, puternic şi nemărginit de bun,
Spune, pentru ce adesea lovitura ta-i nedreaptă?
Pentru ce ne surpi credinţa-n judecata ta-nţeleaptă?

De ce — fulger — cazi pe-un templu, spinteci bolta
ta sfinţită
Şi în ţăndări crăpi icoana Maicii Domnului, trăsnită?
De ce-aşterni omătul iernei peste floarea lui april
Ş-un linţoliu pe obrazul visătorului copil?
Pentru ce iai două inimi, căror *tată* zici că eşti,
Şi, topindu-le în focul tinereţii, le urseşti
Dor cu dor să-şi împletească, prinse-n dragoste nebună,
Şi când se iubesc mai dulce şi-şi fac visuri împreună,
Din senin îţi vine-o toană: zvârli ţărâna peste una,
Iar pe cea stingheră — neagra jale pentru totdeauna!

. . . .

Doamne, iartă-i pe aceia cari-ncep să se-ndoiască.
Sunt dureri prea grele-adesea pentr-o inim-omenească!
O, de-ai şti cât am iubit-o şi cât sufăr, m-ai ierta
Că-ntr-un timp pierdui credinţa în dumnezeirea ta!

Era tânără, frumoasă. — Vai, şi cum o mistuise
Boala. Parc-o văd, când mâna-i slabă întinzându-mi zise:
"Ce te uiţi aşa la mine... M-am făcut urâtă... ştiu!"
Şi-ncepu să plângă,-ntr-însa plânsul doar mai era viu!
Ochii mari, dar stinşi, sub alba-i frunte i se adâncise,
Şi pe vinetele-i buze un surâs încremenise.

Cum părea de-mbătrânită-n nemblânzita morţii gheară!
Când, sub galbena lumină a unei făclii de ceară,
Îşi da duhul, liniştită, ca un Mesia pe cruce,
Am simţit atuncea, Doamne, că din suflet mi se duce
Pân' şi drojdia credinţei ce-o purtam fiinţei tale.
Şi mi-am zis: Desigur, pasul pe-a vieţii noastre cale
Nimeni alt nu ni-l îndreaptă: dumnezei ne suntem noi.
Lumea asta-mbătrânită în mizerii şi nevoi

Singură se cârmuieşte. — Piatră, floare, astru, om,
Toate-au izvorât, în noaptea vremilor, dintr-un atom,
Rând pe rând, una din alta, fără ştirea nimănui.
Tot ce *Biblia* ne cântă — decât o poveste nu-i.
Iehova, erou din basmul *Bibliei* — iadul cu munci,
Îngeri, rai... o-nchipuire!...
Astfel cugetam atunci.
Dar, când părăsii odaia plină de îngheţul morţii
Şi ieşii sub minunata boltă înstelat-a nopţii,
Luna galeşă-n văzduhuri, de a pururi plutitoare,
Revărsa atâta farmec, şi-n aşa sfântă splendoare
S-arăta vederii mele, că mă-nfiorai deodată
Şi-mi zisei: E cu putinţă să fim tot dintr-o bucată?
Eu — clipa de lut, şi dânsa — veşnicia de lumină!
Eu urăsc şi plâng, ea trece zâmbitoare şi senină...
Eu mă târâi prin noroaie, ea pluteşte-n cer albastru...
Câtă depărtare, Doamne, de la vierme pân' la astru!
Dar cum lunecă prin stele, fără să le-atingă?... Cine
Mân-atâtea lumi, cu pază, pe cărările senine?

. . . .

A, ce mic, şi ce netrebnic m-am simţit atunci-naintea
Marii străluciri ce-n raze-i inima-mi scălda şi mintea!
Şi adânc smerit, cucernic, pocăit în faţa lunii,
Slavă şi-nchinare-adus-am bunului stăpân al lumii.

Dormi, iubito, dormi în tihnă. N-am venit să-ţi tulbur somnul.
Am venit să-mi plec genunchii ş-a mea inimă spre Domnul.

LA VATRA RECE

CUPRINS

I

Oblonitu-mi-a fereasta
Gerul, cu-a lui flori de gheaţă,
Şi, în toată casa asta,
Eu sunt singura viaţă.

Dac-ar fi un foc în sobă,
Mi-ar părea că suntem doi,
Aş mai sta cu el de vorbă,
Mai uitând cele nevoi;

Ne-am pricepe-nde noi plânsul,
Eu cenuşă — el scântei,
Câte nu mi-ar spune dânsul
Dun poveştile cu zmei!

Anevoie vremea trece
Când urâtul greu te-apasă.
Ce ursuză-i vatra rece!
Parc-aş sta c-un mort în casă.

II

Se aude-n horn nebunul
Viscol, aprig vâjiind,
Şi din străşini, câte unul,
Cum cad ţurţurii plesnind;

Sună-n crengile lovite
Uscat zgomot ca de oase,

Şi vârtejuri, repezite,
Bat în uşă mânioase.

Se arată-n neguri luna,
Albe stelele sclipind;
Şi de ger s-aud întruna
În pod corzile trosnind.

Mi-ar prii, pe-o aşa iarnă,
O-mpietrită amorţire
Îndelung să mi s-aştearnă
Peste cuget şi simţire —

Să adorm, capul să-mi scutur
De povoara cugetării…
Cât aş da să văd un flutur
Tăind para lumânării!

DIN PRAG...

O, dar e mişelnic lucru singur zilele să-ţi curmi!
Ce cumplit îmi vânturi mintea, şi cu ce-ndârjire-mi scurmi
Noaptea gândurilor mele, Moarte, când îţi stau în faţă!
Simt că-nnebunesc... Mă turburi. Fugi cu neagra ta povaţă.
Înţeleg, împărăţia ta, cu veşnica-i odihnă,
Este singura-mi scăpare. — O să fiu acolo-n tihnă:
Nici urât, nici dor; nici cobea neprielnicelor gânduri
N-or mai răscoli cenuşa rece, ţintuită-n scânduri.
În sicriu dormi somn de piatră. — Nici un zgomot, nici o grijă;
Viermii nu te mai întreabă de-ai fost aur, de-ai fost schijă[1],
Cap de geniu, ori de vită — tot o hârcă scofâlcită,
Goală, batjocoritoare gură, pururea rânjită.
Ş-o să dorm, în întuneric şi în linişte eternă.
N-o să-mi pese căpătâiul de-mi va fi pietroi, ori pernă.
De-mi va putrezi sicriul şi găteala de pe mine,
Pentru galbenele-mi oase nu va fi nici rău, nici bine.
Neastâmpăraţii şoareci dacă-n capul meu şi-or face
Cuib, nesupăraţi de nimeni, vor petrece-acolo-n pace.
Poate-o lacrimă, pe piatra ce-mi va coperi mormântul,
Va cădea din ochii mamei, poate scutura-va vântul
Mâţişorii vrunei sălcii peste groapa mea — totuna.
Plâns de mamă, plâns de creangă... tot nimic eu nu voi şti,
Fie că-n senin ori nouri va sta soarele ori luna,
Fie că va da zăpadă, ori că iarba va-nverzi.

[1] Fontă, tuci.

Însă, uite, mă-nspăimântă întunericul de veci,
Nentreruperea acestei linişti împietrite, reci:
Să nu mai revin în viaţă niciodată?... *Niciodată?*...
E grozavă vorba asta!... Limbă nemaidezgheţată,
Humă, nemaiîncălzită de simţiri şi de idei!
Nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei.
Viforoasă mi-e viaţa, şi deşartă, şi amară.
Ce trudit mă simt sub cruda suferinţilor povoară!
Mi-i greu capul, ca de-o noapte petrecută-ntr-o orgie.
Parc-aş fi de-un veac pe lume... O paragină pustie...
Spulberatu-mi-s-a pân' şi scrumul visurilor mele.
Ş-acum gândurile toate, ca de plumb, mi le simt grele.
Mi-a rămas inima rece şi-mpietrită de durere,
Şi mi-i silă de-un prieten, de-un cuvânt de mângâiere,
De-o privire ce-mi zâmbeşte veselă, de mine însumi.
Aş voi să nu-mi întrebe nimeni cugetul şi plânsu-mi.
Ca un vânt printre ruine simt că-mi vâjie-ntre tâmple...
E-ntuneric şi cenuşă... Tot aştept să mi se-ntâmple
Vro nenorocire mare ca să mă mai mişte-oleacă,
Să mai fulgere în noapte-mi, ca urâtul să-mi mai treacă.

Ca să mor!... Să mă întunec pe vecie?... Prea e crud.
Să nu mai gândesc nimica, nici să văd, nici să aud?
Să nu mai primesc văpaia soarelui de primăvară,
Ori să-mi răcoresc viaţa la un amurgit de sară,
Şi s-ascult, pe gânduri, doina — trişca[1] de la târlă,
Sau duiosul plâns al apei şopotind noaptea pe gârlă?

. . . .

A, e negrăit de lesne să-ţi repezi un glonţ în creier!...
Dar pe cer scânteie luna, dar în iarbă cânt-un greier,

[1] *Trişcă* — fluier.

E-o mişcare, e un farmec care-n veci nu se mai curmă...
Şi când te întorci şi cugeţi, lung privind ce laşi în urmă,
Simţi că nu-i chip să te saturi, *c-a trăi i-o fericire.*
Primeşti orice suferinţă, dar eterna nesimţire,
Nu. — Durerea are-un capăt. — Moartea-ţi zice:
Niciodată.
Altă viaţă?...Altă lume?... i-o poveste minunată;
Însă, ca să-i dea crezare, în veci mintea-mi n-o să poată.
Eu o lacrimă de-aicea nu mi-aş da-o pentru toată.
Nesfârşita fericire din viaţa de apoi.

Câteva lopeţi de ţărnă... Rămâi ţărnă şi gunoi!

Bine e să ştii, la moarte, că o dungă laşi — un nume,
Ca-i săpat la zidul nopţii, c-ai muncit să-ţi scoţi în lume
Din al creierului zbucium, ca pe-un diamant, *ideea.*
Urma-ţi fi-va cunoscută pe-unde ţi-ai purtat scânteia...
Ş-o scânteie-n alergare e o rază... Mângâiere !...
Dulce-i să ţi-o ştii la fundul vieţii pline de durere.
Ah, fugiţi, gânduri nebune, soli ai negrului mormânt!
Nu mă-ndur. — Pe cer sunt stele, flori şi păsări pe pământ.
Ş-apoi... e mişelnic lucru singur zilele să-ţi curmi...

Ţi-i zadarnică ispita, Moarte, o, degeaba-mi scurmi
Şi-mi mai vânturi mintea,-n lături, fugi cu neagra ta
povaţă!
Înaintea morţii mele — moartea dragostei de viaţă.

RĂSPUNS LA O CRONICĂ RIMATĂ

Aşa-i: spre bolţile tăriei,
Cu jind, la ce să mai cătăm,
Când toţi, sub fundul pălăriei,
Câte-un crâmpei de cer purtăm?

Tu zici: crâmpeile-s la fel...
Pe osebitele cărări
Toţi ne-ndreptăm către un ţel,
Unii pe jos — alţii călări.

E drept că-n cele patru scânduri
Prostia cea mai guralivă
Şi capul cel mai dat la gânduri
Vor amuţi deopotrivă.

Dar, pân-atunci, unul îşi strânge
Sub bolta lui, şirag de stele,
Altu-şi mânjeşte, ori îşi frânge
Partea-i de cer în bucăţele.

Unii în fel de fel de chipuri
Frământă tainele vieţii:
Răstoarn-a mărilor nisipuri,
Străbat şi scotocesc planeţii,

Întreabă funduri de prăpăstii
Ş-ale Eghipetului mumii,
Şi-n oasele fosili de bestii
Cat rostul şi urzeala lumii.

Iar alţii zilele-şi petrec
În al orgiilor vârtej:
Un trai nesăbuit şi sec,
Întins pe patimi ca un vrej!

C-o idioată nesimţire
Îşi râd de tot ce-i demn şi sfânt
Le toacă gura în neştire,
Se bat cu morile de vânt.

Şi pe când tu-ntr-o sferă mică,
Ca vai de lume, te strecori,
Ei strălucesc, şi se ridică,
De goi ce sunt şi de uşori.

Nimic nu pune frâu acestor
Neruşinaţi, terfichi[1] limbuţi,
Şi, pentru ochiul lor de chestor,
Lumea e goală de virtuţi!...

Prostii le par ştiinţi şi arte,
Nebuni poeţii, de legat:
Zbârnâie toţi, din dible sparte,
Un cântec vechi şi nesărat!...

Ei singuri se pricep la toate,
Ei filozofi, ei cântăreţi,
Prin ei se mişc-a lumii roate,
Cu roiul spornic de vieţi!

[1] *Terfichi* — om de nimic, puşlama.

Şi numai pentru dânşi-anume
Urzit-a Dumnezeu pământul,
Cu toate câte sunt pe lume;
Şi numai lor li-i dat cuvântul!

. . . .

Acum, răspunde de socoţi
Că ceru-i hărăzit de-a valma,
Deopotrivă pentru toţi,
Ori li s-a măsurat cu palma…

*

De e, sau nu e cer, mă-ntrebi?
Ar fi nedrept să-ţi spun că nu-i;
Dar fiecare-ndeosebi
Menită-şi are partea lui:

Măreţ pluti-va printre veacuri
Maestrul dulce, Eminescu,
Iar gos, cu-al lui bagaj de fleacuri,
Toncescu fi-va tot Toncescu!...

Căci cum să cred c-ar sta alături
Cu scumpele mărgăritare
Gunoiul ce cu scârbă-l mături
În întuneric şi uitare!

Furlandisindu[1]-se-n saloane,
Cu mintea stearpă şi-n doi peri,
Să facă curte la cucoane
Sunt meşteri *fanţii-cavaleri!*

Dar cum socoţi că toţi smintiţii
Şi trântorii de cafenele,
Înfumuraţi şi plini de viţii,
Să aib-acelaşi cer şi stele

Cu cei ce luptă şi-şi adună
În fagur sfintele gândiri,
Şi-şi dau viaţa pe-o cunună
Din mâna dreptei Nemuriri?

[1] *A se furlandisi* — a se fuduli.

*

Politici, oratori de stradă,
Stupizi, ce se socot isteţi,
Făţarnici patrioţi — grămadă,
De vorbe goale precupeţi,

Şi literaţi de porunceală
Răsară-n cale-ţi, cât de deşi,
Tu ţine însă socoteală
Că-s mulţi chemaţi — puţini aleşi.

LA ICOANĂ

Noaptea s-a lăsat pe vale, şi cătunu-i adormit.
În bordei sărac, la vatră, suflet trist şi chinuit,
Fără somn, tânăra mamă copilaşu-şi ţine-n poală,
Şi plângând îl netezeşte pe obrajii arşi de boală.
De cu sară mititelul încetase să mai ţipe:
Se ducea, văzând cu ochii, viaţa-i fărâmită-n clipe.
Peste ochii mari şi tulburi cad pleoapele-obosite,
Somnu-l biruie — adoarme. Suflări repezi, ca gonite
De al morţii frig, din urmă, trec mai slabe, mai
curmate…
Ea tresare; cum le-ascultă, şir de fulgeri îi străbate
Întunericul din suflet. — Pe păreţi, în bezna rece,
Fâlfâind ca o aripă, para focului se trece.

Iat-o scoborând la vale, galbenă şi istovită,
Cu odorul strâns la sânu-i; cu privirea aţintită
Spre biserica cu sfânta, ea-şi sileşte-ncetu-i pas.
De trei nopţi şi două zile bate drum făr’ de popas;
Ş-ar fi ocolit pământul făr-a se simţi trudită:
Ea credea profund, orbeşte… Mare şi nenchipuită
E credinţa ce-ntr-un suflet înnoptat şi trist încape!
“Nu se poate făcătoarea de minuni să nu mi-l scape,
Îşi zicea mereu în gându-i, inimă de piatră fie,
Şi-ncă s-ar zdrobi de milă. Toată jalea mea pustie
Mi-oi preface-o-n rugăciune la picioarele preasfintei;
Ş-în cucernică-nchinare, şi plângând sta-voi nainte-i,
Pân’ ce l-oi vedea din somnu-i ochii mari blând
deschizându-şi,
Zâmbitor cătând spre mine, şi mânuţele tinzându-şi…
Cum să nu-nţeleagă sfânta glasul sfintei mele plângeri?
Eu atâta am pe lume, pe când ceru-i plin de îngeri!”

Blândă, cu Isus în braţe, din argint, Fecioara cată
Cu iubire spre spăsita mamă, jos îngenuncheată:
Parc-ascultă şi-nţelege...
— O, îndură-te, priveşte-l,
Şi din ochii tăi c-o rază de viaţă încălzeşte-l!
Căci tu ştii ce farmec dulce-i să-ţi lipeşti pruncul de piept,
Aţintit să-ţi steie-asupră-i, şi prin somn, ochiul deştept,
Şi cum inima-ţi tresare, c-un scâncit când el te cheamă
Să-l acoperi cu iubirea şi cu paza ta de mamă.
Vezi-l, tânjitor, cum doarme-n frumuseţea-i îngerească...
Cum putere-ar fără dânsul mama lui să mai trăiască?
Te îndură — din văpaia vieţii tale dă-i viaţă,
Să-mi cuprindă iar grumazul cu micuţele lui braţe.
Ca şi mine strângi la pieptu-ţi lumea-ntreagă-n fiul tău...
O, de-ai şti cu ce-ntuneric copere sufletul meu
Ochiu-i stins — şi ce pustie mi-ar fi viaţa fără dânsul,
N-ai putea să stai, o clipă, rece, ascultându-mi plânsul!...

Dar deodată-şi rupse vorba — limba-i amuţise-n gură,
Spre copil şi-ntoarce iute lacoma-i căutătură...
Era mort. — Înmărmurită, stătu drept, cu pruncu-n braţe,
Cu ochi groaznic de mânie ea privi icoana-n faţă...
— Cum? Tu n-ai simţit, preasfânto, milă de cumplita-mi jale?
Eu, sărmana, plâng, cerşindu-ţi raza îndurării tale,
Şi tu, rece şi cu pumnii încleştaţi, mi-l dai vederii?...
Astfel înţelege cerul lacrima, limba durerii?
S-a sfârşit orice nădejde!... Şi privirea ta de lemn
Aţintită stete-asupra-mi, fără ca să-mi dea un semn
C-a mea rugă-i ascultată şi durerea mea-i crezută!...

Ia-ţi şi lutul... Ca şi dânsul împietrită eşti şi mută!...
Şi — c-un hohot lung — cadavrul îl aruncă-n faţa sfintei,
Care, huruind greoaie, la pământ căzu-nainte-i.
Şi durerea i se sparse-n neagră deznădăjduire,
De mânie-i scapăr' ochii — ea strigă în aiurire:
— O, desigur, n-ai fost mamă, şi de porţi un prunc la sân,
E-o minciună!... Ce smintită-s unei scânduri să mă-nchin!
Şi izbind icoana-n faţă cu piciorul, "e-o minciună!"
Mai răcni-ntr-un râs sălbatic, şi porni... Era nebună.

SONET

Lăsaţi-mă singurătăţii mele.
Mi-albeşte capul, în vârtejul lumii,
Pe frunţi de valuri stă cununa spumii,
De mult ce se frământă între ele.

De visuri inima pustie nu mi-i…
Senin mă urc pe-a lor înalte schele,
Străbat albastre văi, plutind prin stele,
Pământul ducă-şi droaia lui de mùmii!

Tihnit, ascult a gândului poveste,
Mă-nşel, şi cred că tot ce-a fost mai este.
Ce dulce-i astă amăgire-a vieţii!

Tăceţi s-adorm, nu voi să prind de veste
Că mi s-a stins văpaia tinereţii,
Ş-asupră-mi anii grei şi-aştern nămeţii.

LUI EMINESCU

Tot mai citesc măiastra-ţi carte,
Deşi ţi-o ştiu pe dinafară:
Parcă urmând şirul de slove,
Ce-a tale gânduri sămănară,

Mă duc tot mai afund cu mintea
În lumile de frumuseţi,
Ce-au izvorât, eterni luceferi,
Din noaptea tristei tale vieţi…

Şi te-nţeleg — te simt aproape:
Cu-aceeaşi suferinţă-n faţă,
Cu ochii gânditori şi galeşi,
Sătul de trudnica-ţi viaţă.

A, nu mă mir că ţi se dete
O zodie atât de tristă,
Că, zbuciumat de-atâtea patimi,
Râvneşti pe cei ce nu există,

Şi că potop de negre gânduri
Se strâng şi ţi se zbat sub frunte:
Pe veci întunecaţii nouri
Sunt fraţii vârfului de munte!

O, dacă geniul, ce scoase,
Ca din adâncul unei mări,
Din fundul inimii zdrobite,
Comoara asta de cântări,

Nu te-ar fi ars — zvâcnindu-ţi tâmpla
De flăcările năbuşite,
Ce-ţi luminau ale gândirii
Împărăţii neţărmurite,

Şi de-ar fi fost lăsat prin lume
Să treci ca orice om de rând,
Ce lesne-ai fi pus frâu durerii
Şi răzvrătitului tău gând!

Şi cât de fără de păsare
Ai fi privit atunci la toate
Mizeriile-n cari lumea
Ursită-i pururea să-noate!

Dar ţi-a fost dat să fii deasupra
Acestor inimi seci şi strimte.
Şi *tu* să-nduri toată durerea
Pe care lumea n-o mai simte.

Să plângi tu plânsul tuturora…
Din zbuciumul eternei lupte.
Să smulgi fulgerătoare versuri,
Bucăţi din inima ta rupte…

S-aprinzi în bolta vremii astri
Din zborul tristului tău gând…
Văpaie!… Ce-o să-i pese lumii
Că tu te mistui luminând?

SONET

Dar nu-nţelegi că e cu neputinţă
O clipă să mai gust din cele duse?...
Cu farmecul durerilor răpuse,
Din preajmă-mi fugi, deşartă năzuinţă!

Astâmpără-te, dor de vremi apuse,
Prilej de nesfârşită suferinţă!...
S-a stâns, cum nici n-ar fi avut fiinţă,
Frumosul vis, ce-atât de drag îmi fuse!

Uitare, vin' cu liniştea ta dulce,
Zi gândului că-i ceasul să se culce:
E noapte, stânge lampa amintirii;

Lumina-i bate-n criptă de morminte...
Întunec-o, s-adorm de-aci-nainte,
C-am zis de mult adio fericirii!

CUPRINS

SONET

Vuind s-azvârl şuvoaiele devale
Pe deal stă zarea de brânduşi albită.
În aer i-o căldură liniştită,
Pe bolţi un nor de-argint se rupe-n pale.

Sar apele din matca prididită;
Un cocostârc, pe mal, păşeşte-agale,
Dând spaimă-n broaştele ce-i fug din cale.
Ies aburi calzi din pajiştea-ncropită.

Şi nici un sloi n-a mai rămas pe gârlă;
Doinind, s-aude trişca de la târlă.
Iar mieii, strânşi în cârduri, zburdă-n soare:

Pământu-ntreg, ca-n prima dimineaţă,
Se umple de lumină şi viaţă,
Iar inima-mi se-ntunecă şi moare.

CE TE UIŢI CU OCHII GALEŞI?...

Ce te uiţi cu ochii galeşi la copacii trişti şi goi,
Şi oftezi, dând pas gândirii să mai lunece-napoi?...
Lasă frunzele pustiei şi bătăilor de vânt!
Tinereţe, farmec, visuri... toate-s ţăndări de vas frânt,
Ce de mult pieriră-n valma răzvrătitelor talazuri.
Strânge-ţi gândurile-acasă, nu le mai lăsa-n poghiazuri[1],
Palide-n puterea nopţii să mai tremure pe drum...
Nici te mai uita în urmă-ţi la grămezile de scrum...
Nu vezi tu că îndărătu-ţi e-ntuneric şi pustiu!...
Şi n-auzi cât de sinistru sun-a groapă ş-a sicriu
Glasul tinereţii duse ş-al iluziilor şterse?...
Înţelege că-i zadarnic pe-un mort lacrimi să se verse!...

Negreşit, avut-ai zile de noroc şi de iubire...
Cine n-are-n lumea asta partea lui de fericire?
Ai trăit şi tu în basme... Te credeai şi tu o zână,
Ş-aşteptai, ca să te fure, vreun făt-frumos să vină,
De-ţi roteai pe lanul vieţii ochii mari şi visători,
Nu-ntâlneai decât podoabe, fluturi, pajişte şi flori!
Şi când pentru-ntâia dată mândru-ţi răsări în cale
El — atât de mult doritul rege-al visurilor tale —
Îţi păru că de când lumea îţi era ştiut şi drag...

O, de câte ori, în urmă, de cu vreme stând în prag
Şi uitându-te în cale-i, cu ochi lacomi şi fierbinţi,
L-aşteptai, sfârşit să puie dulcii tale suferinţi,
Şi mureai pân' să se stingă razele în asfinţit.
Mai curând să vie sara, când, sfios, al tău iubit

[1] *În poghiaz* — fără rost, rătăcind în voie.

Se rupea din întuneric…

Ah, cât de încet mai vine,
Îţi ziceai zărindu-i umbra. Pân' s-ajungă lângă tine,
Îţi părea o veşnicie de-aşteptare şi de dor.
Tu-l sorbeai din ochi, privindu-l. El s-apropia uşor…

Tresăreai, înfiorată ca de-un farmec din poveşti,
Şi nemaiştiind ce cugeţi şi-n ce lume mai trăieşti,
Îi cădeai în braţe, moale de-a plăcerii dulce lene.
Ca un flutur prins în pară tremurau a tale gene
De atingerea şi focul pururea-nsetatei guri.
Când steteai a ta iubire pân' la moarte să i-o juri,
Găseai prea nencăpătoare, prea îngust-a ta viaţă.
Dar cum cade frigul vremii peste inimi şi le-ngheaţă,
Risipind atâtea visuri şi atâtea jurăminte,
Şi cum râzi singur de tine când îţi mai aduci aminte
Ce clădiri durai vieţii din nimicuri şi păreri,
Şi ce mult credeai în vraja nebuniilor de ieri!

Nu mai răscoli cenuşa năruitelor poveşti!
Straşnica veghere-a vremii cu nimic n-o amăgeşti.
După anii duşi în neguri nu te mai uita cu jale,
Dă-i pe veci uitării. Morţii nu se mai întorc din cale.
Când sub perii albi, zbârcită, fruntea-ncepe să se plece
Ca sub cea mai grea povară, inima-i o vatră rece.
Lumea basmelor ce încă îţi mai picură-n auz
A sfărmat-o pasul vremii, ca pe-o boabă de hurmuz[1].

Lasă altora de-acuma visul tău de-odinioară,
Alţii să-şi mai poarte dorul când pe ceruri se strecoară

[1] Mărgea de sticlă imitând mărgăritarul.

Luna, cu nespusu-i farmec şi cu veşnica-i văpaie...
Peste noaptea ta boceşte cântecul de cucuvaie.
Când din luptele vieţii, ca un vechi oştean, trudită,
Ai rămas cu fruntea ninsă şi cu faţa ciocârtită,
Ce mai caţi cu ochii galeşi la copacii trişti şi goi,
Şi oftezi, dând pas pândirii să mai lunece-napoi?
Lasă frunzele pustiei şi bătăilor de vânt:
Nimărui de veci nu-i dată fericirea pe pământ.
Dumnezeu trece făclia dragostei din mână-n mână,
Noaptea cade grea şi rece peste inima bătrână!

ÎN AMURG...

Vâslaş ce-aleargă împins în zare
De oarba sete a fericirii,
Pe câmp de ape fără cărare,
Omul e pururi prad-amăgirii;

Căci scris e dorul să şi-l agaţe
Numai de umbre şi de năluce,
Ce-n a lui veşnic întinse braţe
Zadarnic cearcă să le apuce.

Şi când viaţa abia-i o rază
Atât de slabă şi trecătoare,
Când ştie bine că-naintează
Înspre-a pieirii de veci vâltoare,

De ce vâsleşte şi se răpede
Cu-atâta pripă şi nerăbdare
Dup-o nălucă de foc ce-o vede
Fugind în noapte-i, din zare-n zare?

. . . .

Asta-i ascunsa firii dorinţă
Ce-nspre repaus veşnic o-mpinge:
Orice lumină i-o suferinţă;
Scăpare-i noaptea-n care se stinge.

Tremurătoare, viaţa bate,
C-o frică oarbă şi nenţeleasă,
La poarta păcii neturburate,
Din care omul n-a vrut să iasă;

Căci chinul vieţii cine l-ar cere?
Ce stea de sineşi s-ar mai aprinde
Când ar şti bine că i-o durere
Din întuneric a se desprinde!...

Unde mă duceţi, visuri deşarte?
De ce, luceafăr, te-afunzi în zare,
Mă laşi în urmă-ţi tot mai departe,
Pe câmp de ape — fără cărare?

Unde-s acele limanuri sfinte
Chinul amarnic să mi-l omoare?...
Mai înainte! Mai înainte!
Îl cheamă glasuri amăgitoare;

Şi omul trece pe-ntinsa mare
Cu valuri răpezi şi ape-adânci,
Călător, veşnic în nerăbdare,
Împins de vânturi, lovit de stânci.

Târziu, când simte că e aproape
Clipa în care valul, sub dânsul,
Să se desfacă şi să-l îngroape,
Se uită-n urmă, şi-l umple plânsul;

Căci tot trecutu-i pare-o comoară
De fericire, rămasă-n drum.
Păn' şi durerea-i de-odinioară
Plină de farmec o vede-acum,

Şi nu se-ndură să se despartă
De-atâtea visuri — veştede foi,
Ci-n năzuinţa-i oarbă, deşartă,
Dă să-şi întoarcă barca-napoi...

(Copil ce umblă s-adune stele
De pe oglinda blândelor ape)
Dar cad trudite braţele-i grele,
Cârmă şi vâsle lăsând să-i scape!

Gându-i adoarme în nemişcare,
Ochii s-acopăr, stinşi, sub pleoape,
A nefiinţei eternă mare
Valu-şi desface ca să-l îngroape;

Căci, rupţi din valu-i, s-azvârl în soare
Nenumăraţii stropi de viaţă,
Şi-n al ei haos recad, când moare
Clipa de care, lacomi, s-agaţă.

SONET

Ce mult aş vrea să mai iubesc o dată,
Să simt din nou a vieţii primăvară,
În drumul meu pustiu să mai răsară,
Ca din poveşti, o zână adorată.

Să scriu răvaşe lungi, şi-n orice sară
Să trec pe la fereastra-i luminată,
S-o văd la geam, cum umbra şi-o arată,
Şi ore-ntregi s-aştept să-mi mai apară.

Din ochii mari, privirea ei fierbinte
Asupră-mi blând şi dureros să cadă,
Şi-ntr-un suspin ea să-mi citească gândul…

Frumosu-i chip să farmece-a mea minte,
Şi ca pe-un astru-n sufletu-mi purtându-l,
Să fiu copil, şi visurilor pradă!

DELENDUM[1]

Haide, suflete, ridică-ţi leghioanele de gânduri,
Şi-mbrăcate-n za eternă întocmeşte-le în rânduri,
Bate-te cu tine însuţi, zbuciumă-te nopţi întregi,
Ca durerea ta în ritmul sfânt al versului s-o legi!

Şi m-aşez să scriu la masa de hârţoage încărcată...
Mintea-mi arde-nvălmăşită — tâmplele încep să-mi bată.
Am atins abia condeiul, şi m-au apucat fiori...
Parcă văd cum stau la pândă, pătimaşi şi cârtitori,
Nevoiaşii noştri critici — spadasinii damblagii,
Cari, neputând să muşte, morfolesc arta-n gingii!

Trebui să respecţi bontonul, să-ţi găteşti versul în frac,
Dacă ţii ca prin saloane să poţi fi lumii pe plac.
Nu-ţi lăsa simţirea caldă, plină, vie şi întreagă
Să zbucnească, şi veşmântul, care-i vine, să-şi aleagă;
Ci ţi-o-mbracă-n floricele, şi-i dă-ncunjur pe departe.
Plângi, urăşte şi blestemă după regula din carte.
Fii galant — nesocoteşte-ţi patima-n care te zbaţi,
Nu cumva să superi nervii criticilor delicaţi:
Poezia e "un cântec dulce, un parfum ceresc!..."

De-aşa artă *parfumată,* o, vă foarte mulţumesc!
Când mi-i inima-ncărcată, şi când gândurile-n muncă
Bat şi rup zăgazul păcii, şi din matca lor s-aruncă,
Toate lacome,-nsetate d-a ieşi din haos, clare,
Ferecate-n cetluita versurilor încleştare.
Când viaţa mea întreagă mi-e în flăcări, zbuciumată,

[1] Ceea ce trebuie distrus... *(lat.)*.

Nu cumva c-are să-mi fie grija să deschid îndată
Şi să văd cum mă învaţă codul bunelor manieri
Să-mi vărs patima pe droaia îngâmfaţilor bucheri,
Să apuc de piept pe falşii zei, să-i târâi din altar,
Şi, smulgând masca ştiinţei de pe chipul lor murdar,
Să-i denunţ în gura mare, ca să vadă-ntreaga lume
Cine sunt aceşti iluştri hoţi de slavă şi renume!
O, lăsaţi-mă, cu nervii voştri de cucoană mare,
Voi ce vreţi să-mi puneţi arta la regim şi la-nfrânare,
Şi-mi strâmbaţi din nas la toată vorba mai de-a dreptul spusă!
V-ar plăcea să şadă smirna, şi la colţ să fie pusă
Biata artă, ca micuţii cari nu-s astâmpăraţi!...
A, atunci, şi voi, desigur, aţi fi critici minunaţi!...

. . . .

Iată droaia de nevolnici, straşnicii stihuitori,
Literaţi, ce pentr-o odă bagă muzele-n fiori,
Cântăreţi, lihniţi de pompe şi de sărbători solemne,
Cari ţin, cu tot prilejul, să s-arate, să se-nsemne,
Iată-i toţi, porniţi să ieie nemurirea cu asalt:
Pentru ei nu-i poartă-nchisă, şi nici scaun prea înalt.
Sunt bătrâni cu barbe albe, tineri fără de musteţi,
Ucenici şi capi de şcoală, poeţi mari şi mici poeţi,
Donchişoţi ce-n a lor piele de mândrie-abia-şi încap:
Suliţi de carton în mână, şi cu chivere pe cap,

Urieşi cu talpa-n tină şi cu creştetul în nori,
Dornici de eternitate şi de statui visători!...
Toţi împinşi de-aceeaşi sete, pe volume-ntregi călări,
Se-mbulzesc — se duc să spargă noaptea veşnicei uitări,
Şi-n a gloriei lumină cu-a lor scrieri să răsară,
Să rămâie-n nesfârşitul timp, ca nişte stâlpi de pară!

O, ridiculă cohortă de milogi neputincioşi,
Ce spurcaţi cu-al vostru cântec graiul bunilor strămoşi,
O, vânturători de fraze, scripcari sarbezi şi smintiţi,
Nu vedeţi în ce mocirlă de prostii vă bălăciţi?

Ce? Pentru c-aţi pus la mustru[1] nişte biete vorbe goale
Ş-aţi umplut, cu chiuita, de cerneal-atâtea coale,
Pentru c-aţi scâncit la lună, ca toţi barzii răsuflaţi,
Un amor străin, şi patimi vechi, ce nu le-nţelegeaţi;
Credeţi că-i de-ajuns ca lumea să vă dea-n genunchi uimită
Şi în veci a ei uitare şi dispreţ să nu vă-nghită?
Dar de când neruşinarea, spuma frazelor umflate
Şi ridicula-ngâmfare drept talent pot fi luate?
De când gloria se vinde, ca femeile de stradă,
Oricărui neghiob, ce-n cale-i, cu ochi dulci, vine să-i cadă?
Leneşi, ignoranţi, cu capul plin de fumuri şi de pleavă,
Din nimic cum vreţi să iasă şi să faceţi o ispravă?

Arta nu-i de voi. În lături, stârpituri făr' de simţire,
Ce daţi zor lumii blajine cu de-a sila să v-admire!...
Dar la glorie-n ce vremuri şi în care ţar-ajung
Astfel de paiaţi de bâlciuri şi guşaţi de Câmpulung?

O, bâiguitori de fleacuri, lăutari neruşinaţi,
Ce daţi buzna pe la chefuri şi părăzi, ca să cântaţi,
De v-ar scăpăra o clipă mintea, să vă priviţi bine,
Aţi intra-n pământ de scârbă, de oroare şi ruşine!...

[1] Exerciţiu militar; aici cu sensul de a pune în ordine, a disciplina.

MAMEI

Din vremile apuse ş-atât de fericite,
Aducerile-aminte adesea mă-mpresoară.
Ce de viaţă-n urmă!... Ca un potop mă-nghite
Comoara mea de visuri, pierduta mea comoară
Din vremile apuse ş-atât de fericite!

Cum se desfac, din noapte, icoane vechi şi sfinte!
Şi ca din cărţi, trecutul fantastic mi s-aşterne;
Atâtea dulci vedenii îmi picură în minte,
Cu durerosul farmec al pierderei eterne!...
Cum se desfac, din noapte, icoane vechi şi sfinte!

Figura ta cuminte, duioasă şi senină,
Răsare, scumpă mamă, din vremile acele,
Ca o madonă sfântă, scăldată în lumină.
Ce clară stă-n pervazul copilăriei mele
Figura ta cuminte, duioasă şi senină!

O lene grea se lasă din cerul cald de vară.
De soare-i plină casa. Tu-ncet, păşind pe scânduri,
Laşi storurile groase şi dai muştele-afară.
Apoi, prostii de-a mele asculţi şi cazi pe gânduri.
O lene grea se lasă din cerul cald de vară.

Curg valuri mari de umbră şi se-mpânzesc pe vale.
Din şes, privim spre codru, cum soarele se-neacă.
În mirosul de iarbă, tăcuţi păşim agale,
Şi bolta răcorită mai jos parcă s-apleacă,
Curg valuri mari de umbră şi se-mpânzesc pe vale.

Stai dreaptă-n strana vechii biserici de la ţară;
Eu bat la sfinţi mătănii, şi-i pup, şi-i rog cuminte,
Cum blândele-ţi poveţe de mic mă învăţară.
Tu, palidă-n extazul înduioşării sfinte,
Stai dreaptă-n strana vechii biserici de la ţară.

Din cărţi cu slovă veche şi cu figuri frumoase,
O lume ca de visuri, cu totul minunată,
Mi-o scoţi, şi pe-ndelete începi a mi-o descoase.
Cât farmec e-n această viaţă, adunată
Din cărţi cu slovă veche şi cu figuri frumoase!

La patul meu, tăcută, veghind neadormită,
Încet pe fruntea-mi arsă de friguri, mâna-ţi luneci,
În mine-ţi stă viaţa... întreaga ta ursită;
Şi după cum mi-s ochii, te bucuri sau te-ntuneci,
La patul meu, tăcută, veghind neadormită.

Din câţi copii pe lume-s, nici unul nu-i ca mine.
Şi cât mă vezi de mare în planurile tale!...
La zodii chiar s-arată cum am s-ajung de bine,
Şi ce măriri m-aşteaptă în norocoasa-mi cale!
Din câţi copii pe lume-s, nici unul nu-i ca mine...

Ce dureros se stinse deşarta-ţi aşteptare!
Pierdut, te văd, din cruda vieţii vijelie,
Nenorocită mamă, şi plâng că nu-s în stare
O slabă mângâiere să-ţi dau, cât de târzie,
Ce dureros se stinse deşarta-ţi aşteptare!

De fiul tău departe, stingheră şi trudită,
Nemaiavând puterea de-a te ruga şi plânge,

Azi îţi priveşti, cu silă, viaţa amăgită,
Cum a rămas pustie şi cât de trist se stânge,
De fiul tău departe, stingheră şi trudită.

Ca pete mari de umbră pe-o mirişte uscată,
Aşa, pe-a noastră urmă, trec stoluri lungi de gânduri.
Nimic nu mai există din câte-au fost odată,
Ş-asupra noastră anii pustii trec, rânduri-rânduri,
Ca pete mari de umbră pe-o mirişte uscată.

CUM CURGE VREMEA...

Cum curge vremea şi ne-ngroapă!
Ia vezi ce mare te făcuşi:
Mai ieri, erai numai de-o şchioapă,
Când te pierdeam printre păpuşi;

Când te dam huţa pe picioare,
O minunică răsfăţată,
Şi te-ntrebam care-de-care:
Ce eşti mata — băiat, ori fată?

Parcă te văd cum înainte
Ne ieşi la toţi, şi-n gât ne sai;
Mama-ţi tot zice: *fii cu minte*...
Tu parcă altă grijă n-ai!

Zâmbind, dai gurii noastre pradă
Obrajii rumeni şi rotunzi;
Şi toate laşi să ţi se vadă,
Căci n-ai de ce să ţi le-ascunzi.

Sub scară, jos, într-o rochiţă
Păn' la genunchi — aproape goală,
Spui vorbe dulci şi dai guriţă
Unui pisoi ce-ţi toarce-n poală.

Când uşile, ca de furtună,
Trosnesc, izbite de părete,
Ştim că vii tu, cea mai nebună
Şi mai drăguţă dintre fete.

Râzând, de toate cele plină
Pe mânuşiţi şi pe obraz,

Tu umpli casa de lumină,
De fericire şi de haz…

Fireşte, azi eşti *domnişoară,*
Nu ne vorbim ca mai-nainte…
Privirea ta mă înfioară,
De serioasă şi cuminte.

Şi, totuşi, nu ştiu cum îmi vine,
Când văd aceşti doi ochi ce cată
Aşa frumoşi şi mari la mine,
Şi ştiu că-i sărutam odată!…

LINIŞTE

Amicului meu Delavrancea

Tinere, ce-ţi strângi în palme tâmplele înfierbântate,
Pe cand mintea ta, în friguri, ca o flacără se zbate,
Năbuşită înlăuntru, dacă, după nopţi de trudă,
Migălind vorbă cu vorbă, c-o-ndărătnicie crudă,
Ai ajuns să-ţi legi în stihuri vro durere, sau vrun vis,
Nu-ţi întemeia o lume de iluzii pe ce-ai scris,
Nici nu te-mbăta de vorba cui ar sta să te admire!
În dezordinea vieţii înecând a ta gândire,
Şi spărgând smalţul de forme şi de amăgiri ce-ascunde
Miezul urilor eterne ş-al durerilor profunde,
Vei vedea cât de fatală-i duşmănia celorlalţi,
Când deasupra lor talentul ţi-a dat aripi să te-nalţi
Şi când leneşa lor minte, dată pe gândiri uşoare,
Se împiedică de-o muncă ce-o cutremură ş-o doare.
Fermecaţi de-o ciripire liniştită şi dulceagă,
Adormiţi de vorbe goale, cum vrei tu să-ţi înţeleagă
Versul încărcat de gânduri, şi cum crezi c-au să te ierte,
Când îi smulgi din pacea frazei sunătoare şi deşerte?...
Nu, nu te-aştepta să-ţi fie cu flori calea sămănată,
Munca de artist e crudă, şi e trist-a ei răsplată.
Ars de-a pururea de setea formelor nepieritoare,
Cu dorinţa ta maestrul neputând să se măsoare,
Câte visuri nu-ţi întuneci tu, cinstit, preot al artei,
În discurajarea tristă de-a vedea cât de departe-i
Strofa ce-ai purtat-o-n minte de cea scoasă la lumină!...
Ameţit, trudit, pe mână capul greu ţi se închină,
Şi suspini amar de mila frumuseţii care-ţi moare
Zugrumată-n închisoarea vorbelor nencăpătoare.
Şi dac-ai putut alege şi-ntrupa vreo icoană

Din deşarta, viforoasa existenţei tale goană,
Cum vrei tu ca în pervazul altor minţi, altă lumină
Îmbrăcând-o, să rămâie tot icoana ta, senină?
Fiecare în îngusta-i minte, când va fi s-o prindă,
Strâmbă şi mototolită, ca-ntr-un ciob prost de oglindă,
Va vedea-o-n el, pătată de-a lui proprie prostie.

A, sunt fericiţi aceia căror' nu li-i dat să ştie
A creării dureri sfinte, şi pe care îi îmbată
Ritmul generos în care îşi scriu proza nesărată,
Toaca bunelor silabe, şi duioasa-ncredinţare
Că-nsemnaţi cu stemă-n frunte, ce-au scris ei e lucru mare!
Al acestora-i triumful: vecinic feţele senine,
Drepţi, înfumuraţi, c-un zâmbet protector privesc la tine.
Ei sunt veseli: au o gloată de naivi ca să-i admire,
Şi se-ngraşă de prostie, de noroc şi nesimţire.
Căci cuvintele blajine şi nimicurile lor,
Dezmierdând frumos urechea, cad în gustul tuturor.

S-or găsi şi pentru tine, suflet generos şi mare,
Ş-încă mulţi, ca să-ţi arunce un cuvânt de-ncurajare.
Vei avea cinstea să intri şi prin casele bogate,
Unde ţi-or întinde mâna, c-o-ngrijită bunătate,
Doamne mari, cari-şi vor face ochii mici ca să te vadă,
Tineri parfumaţi, de spirit, sclivisiţi ca de paradă,
Şi domni gravi, plini de afaceri, ce te-or întreba discret:
Cam ce sumă să câştige cu-a lui versuri un poet!...

Şi vei sta cu ei la masă... A... dar ia aminte bine,
Că-n *bonton* sunt pravili grele pentr-un necioplit ca tine,
Te păzeşte, să nu vătămi a lor gusturi rafinate.
În discuţii — orice-ar zice — lasă-i, dă-le lor dreptate.

Anecdota, calamburul — acolo fiind la preţ —
Cată-le prin almanahuri, şi vei trece de isteţ.
Păn-atunci, neavând spirit, nu prea-ntinde vorba multă;
Nici să taci aşa întruna, căci tăcerea ta-i insultă...

După masă — se-nţelege — doamnele te vor ruga,
Cu obişnuitul zâmbet, ca să le citeşti ceva.
Tu, mişcat de-atâta cinste, îţi scoţi foile îndată,
Sfiicios cătând la lumea ce-mprejurul tău stă roată,
Te închei frumos la haină şi... începi. Una suspină,
Alta râde, face semne şi s-apleacă spre vecină.
Conversaţia începe: de copii, de slugi, de rochii...
“Are haz”, şopteşte gazda, spionându-te cu ochii.

“Uf, ce anost! Cine-i ăsta?” într-un colţ se-ntreabă două.
“De, închipuie-ţi, săracul!... de poveşti ne arde nouă?”

. . . .

“A, s-a isprăvit!...” Din vorbă se-ntrerup pentr-un moment;
Fiecare se sileşte să-ţi arunce-un compliment:
“Inspirat aţi fost de muze!... Prea frumoasă poezie!”
Nu uita c-aci se cere să roşeşti de modestie.
Datoria ta făcută — poţi să te retragi cuminte.
Doamnele-şi reiau în pace vorba lor de mai nainte.

Spune-acum dacă-ţi surâde o asemenea viaţă,
Şi de crezi că e o soartă fericită şi măreaţă
De-a lăsa acestor oameni dreptul să te umilească!
Căci, pentr-un sărac ce simte, nu e rană sufletească
Mai grozavă decât mila rea şi dispreţuitoare
Cu care-l privesc bogaţii din deşarta lor splendoare!
Ce? Atâta timp să cauţi dureroasa întrupare

A unei lumini de-o clipă ce-n viaţa ta răsare,
Şi din haosul de gânduri s-alegi sfintele icoane,
Ca să faci frumos cu ele la boieri şi la cocoane?
Dar ar fi să te cutremuri de dezgust şi de ruşine
Când ai şti cu ce-ngâmfare, ce de sus privesc la tine
Toţi neghiobii ce-ţi dau mâna socotind că-ţi fac onoare!
Şi mai vii să-nfrângi dispreţul nesimţirii zâmbitoare
Ş-al biletelor de bancă — cu ce-ai scris — cu ce-ai gândit?
Cine vrei să te-nţeleagă, saltimbanc nenorocit?...

A, nu-ţi tăvăli talentul prin saloanele bogate,
Unde capul nu gândeşte, unde inima nu bate
Decât dup-o anumită şi stupidă învoială,
Unde omul i-o păpuşă, şi viaţa o spoială!
Fugi de zâmbetul făţarnic şi de strângerea de mână
A acestor măşti ce firea omenească o îngână...
Fugi. E-un vicleim ridicul, monoton din cale-afară;
Veşnica deşărtăciune ţine capătul de sfară!
Suflet înecat de gânduri sfinte şi nepieritoare,
Lasă-ţi clipele vieţii înţelept să se strecoare,
Răsărind de pe-a lor urme dungi neşterse de lumină;
Şi de vrei să-ţi deie arta mângâierea ei senină,
Ca un pustnic te închide în odaia ta săracă,
Şi dorinţelor deşerte porunceşte-le să tacă:
Lumea ce ai fost visat-o neaflând-o nicăirea,
Caută-ţi în tine însuţi liniştea şi fericirea.

TOT ALTE VREMI...

Tot alte vremi s-au aşternut.
Din ce în ce mai rar,
Icoane şterse din trecut
Încet şi trist răsar.

În urma mea s-a-ntunecat,
Cum nici n-aş fi trăit...
Mai clare-s câte le-am visat
Şi-n cărţi le-am fost citit.

Şi de-ar fi fost să nu te ştiu,
De mult puteam să mor —
Un beduin într-un pustiu,
Sub lună călător.

Dar chipul tău în veci mi-a stat
Ca o lumină-n gând.
Şi ani întregi te-am aşteptat,
De-atâta dor plângând.

Căci singura-mi iubire-ai fost
Şi singurul meu vis,
Ce-n stepa fără adăpost
O cale mi-a deschis.

În fine, mi te-ai arătat,
Tu, chip frumos şi sfânt;
Pierdut, în faţa ta am stat
Cu ochii în pământ,

Gândind că s-ar putea să pleci,
Stingher şi dornic iar,
Să plâng în urma ta pe veci,
Chemându-te-n zadar.

Tu însă te-ai înduioşat
Şi mâna mi-ai întins,
De tine m-am alăturat
Şi-n braţe te-am cuprins.

De-acum nici voi să mai ascult
La glasurile din trecut.
Fiinţa mea cea de demult
În noapte s-a pierdut.

În urmă stă un larg pustiu,
Un vis nelămurit.
Din tot trecutul meu nu ştiu
Decât că te-am iubit.

IULIA HASDEU

Pe catafalc întinsă, de flori împresurată,
Stă albă şi frumoasă. La cap îi ard făclii.
În jurul ei s-adună mulţimea-nfiorată,
Ce-n plâns fără de lacrimi durerea şi-o arată,
Căci gurile sunt multe şi minţile-s pustii.

Ea doarme, şi pe chipu-i de sfântă luminează
Misteriosul zâmbet al liniştii de veci.
Pe lustrul frunţii joacă a geniului rază,
Şi-n maiestatea morţii ea pare că visează,
La piept ţinându-şi crucea sub degetele-i reci.

Aşa o iau pe braţe în haina-i de mireasă,
Şi-n cântece de preoţi o culcă în sicriu.
Cu tălpile-nainte încet o scot din casă.
Plângând, ai săi o cheamă. În urma ei se lasă
Pe toate-ngheţul morţii — muţenie, pustiu.

Cu ochii plini de lacrimi, duiosul ei părinte
Pe migălite rânduri stă nopţi întregi plecat:
Sunt gândurile moartei, sunt urmele ei sfinte…
Ş-acum el înţelege:
Să poarte-atâta minte
Un cap aşa de tânăr, a fost de neiertat.

CUPRINS

UNDE NI SUNT VISĂTORII?...

Nu ştiu, e melancolia secolului care moare,
Umbra care ne îneacă la un asfinţit de soare,
Sau decepţia, durerea luptelor de mai-nainte,
Doliul ce se exală de pe-atâtea mari morminte,
Răspândindu-se-n viaţă, ca o tristă moştenire,
Umple sufletele noastre de-ntuneric şi mâhnire,
Şi împrăştie în lume o misterioasă jale,
Parc-ar sta să bată ceasul stingerii universale;

Căci mă-ntreb, ce sunt aceste vaiete nemângâiate,
Ce-i acest popor de spectri cu priviri întunecate,
Chipuri palide de tineri osteniţi pe nemuncite,
Trişti poeţi ce plâng şi cântă suferinţi închipuite,
Inimi laşe, abătute, făr-a fi luptat vrodată,
Şi străine de-o simţire mai înaltă, mai curată!
Ce sunt braţele acestea slabe şi tremurătoare?
Ce-s aceşti copii de ceară — fructe istovite-n floare?...

Şi în bocetul atâtor suflete descurajate,
Când, bolnavi, suspină barzii pe-a lor lire discordate,
Blestemând deşertul lumii ş-al vieţii, în neştire,
Când îşi scaldă toţi în lăcrimi visul lor de nemurire,
Tu, artist, stăpânitorul unei limbi aşa divine,
Ce-ai putea să ne descoperi, ca un făcător de bine,
Orizonturi largi ş-atâtea frumuseţi necunoscute,
Te mai simţi atras s-aluneci pe aceleaşi căi bătute,
Să-ţi adormi şi tu talentul cu-al dezgustului narcotic,
Ca în propria ta ţară să te-arăţi străin, exotic?...
Cum, când eşti aşa de tânăr, e o glorie a spune
C-ai îmbătrânit şi sila de viaţă te răpune,
Că nimic pe lumea asta să te mişte nu mai poate,
Că te-ai zbuciumat zadarnic şi te-ai săturat de toate?

Ştii tu încă ce-i viaţa? Ai avut tu când pătrunde,
Nu problemele ei vaste, încâlcite şi profunde,
Dar un tremurat de suflet, licărirea ta de-o clipă,
Când atâtea-ţi schimbă vremea c-o bătaie de aripă,
În vertiginosul haos de privelişti, ce te-nşală,
Sub imensa şi eterna armonie generală?...

Eşti de-abia în pragul lumii. Ţi-i aşa de sprinten gândul.
Câte n-ar şti el să prindă în viaţă aruncându-l!
Câte frumuseţi ascunse vi s-arată numai vouă,
Fericiţi poeţi: natura, lumea pururea e nouă!
Pe sub ochii tăi tablouri lunecă strălucitoare,
Glasuri, şi colori, şi forme tu le laşi să se strecoare,
Legănând a tale gânduri adormite, ca pe-o apă,
Când atâtea adevăruri nerostite încă-ţi scapă!
Ştiu. Am fost şi eu ca tine amăgit să cred că-n artă
Pot să trec la nemurire cu revolta mea deşartă;
Şi cu lacrimi stoarse-n silă — nu mi-aş mai aduce-aminte —
Am bocit şi eu... nimicuri, ce-mi păreau pe-atuncea sfinte!...

Dar când m-am uitat în juru-mi ş-am văzut că e o boală,
Şi că toţi începătorii, de abia scăpaţi din şcoală,
Ofiliţi în floarea vârstei de-un dezgust molipsitor,
Îşi zădărnicesc puterea, focul tinereţii lor,
Ca să legene-n silabe, pe tiparele găsite,
Desperări de porunceală şi dureri închipuite,
Când am înţeles c-aceasta e o modă care soarbe
Seva tinereţii noastre, am zis gândurilor oarbe,
Ce-şi roteau peste morminte zborul lor de lilieci,
Să s-abată lăsând morţii în odihna lor de veci,
Şi din florile vieţii să aleagă şi s-adune
În nepieritorul fagur adevăr şi-nţelepciune!
Câte nu-s de scris pe lume! Câte drame mişcătoare

Nu se pierd nepovestite, în năprasnica vâltoare
A torentelor vieţii! Câţi eroi, lipsiţi de slavă,
Nu dispar în lupta asta nesfârşită şi grozavă!
Şi, sub vijelia soartei, câte inimi asuprite,
Câţi martiri pe cari vremea şi uitarea îi înghite!

Şi când lumea asta toată e o veşnică mişcare,
Unde cea mai mică forţă împlineşte o chemare,
Şi când vezi pe-ai tăi cum sufăr, cum se zbuciumă şi luptă
În campania aceasta mare şi neîntreruptă,
Tu, departe de primejdii, razna ca un dezertor,
Să arunci celor ce-aşteaptă de la tine-un ajutor,
Jalea şi descurajarea cântecului tău amar,
Şi să-ţi cheltuieşti puterea celui mai de seamă dar,
Ca să-i faci mai răi pe oameni, şi mai sceptici, şi mai trişti?
Asta vi-i chemarea sfântă de profeţi şi de artişti?...
Unde ni-s entuziaştii, visătorii, trubadurii,
Să ne cânte rostul lumii şi splendorile naturii?
Unde ni-s sămănătorii generoaselor cuvinte,
Magii ocrotiţi de stele, mergătorii înainte,
Sub credinţele sfărâmate şi sub pravilele şterse
Îngropând vechea durere, cu-al lor cântec să reverse
Peste inimile noastre mângâiere şi iubire,
Şi cuvântul lor profetic, inspirata lor privire,
Valurile de-ntuneric despicându-le în două,
Splendidă-naintea noastră să ne-arate-o lume nouă!

VECHILOR ATENEIŞTI[1]

Acei ce v-aţi legat viaţa
De-un vis frumos şi fericit,
Pentru a cărui întrupare
Cu-atâta dragoste-aţi muncit,

Voi toţi, cari-aţi păzit cu cinste
Stindardul sfânt ce-aţi ridicat,
Şi cari-aţi pus întâia piatră
Acestui strălucit palat,

Puteţi în adevăr fi mândri
Şi fericiţi c-aţi izbutit:
A prins fiinţa visul nostru —
De-acuma drumul e croit!...

Şi ce răsplată glorioasă!
În templul ridicat de voi
Sărbătorim un sfert de secol
Din lupta voastră de eroi!

Desigur, a fost grea chemarea
Şi lungă cale-aţi străbătut:
Dar azi puteţi întinde mâna
Şi zice: “Iată ce-am făcut!”

Acestea-s luptele ce-aruncă
Lumină-n calea tuturor,
Şi-acestea-s marile trofee
Ce onorează pe-un popor.

[1] Poezie scrisă în 1890 cu prilejul jubileului de 25 de ani al Ateneu-

Aici de-a pururea vor curge
Izvoarele de gânduri sfinte,
De-aici va răsuna trivoga[1]
Deşteptătoarelor cuvinte;

Şi roiul generos de tineri,
Această gloată de recruţi,
Ce umplu golurile triste
Ale eroilor căzuţi,

Atâtea forţe risipite
S-or încălzi de-acelaşi dor,
Şi-n larga tabăr-a vieţei
Îşi vor aduce jertfa lor,

Vor pune pace şi iubire
În inimile cari gem
Sub valurile de-ntuneric,
Ce-mping la ură şi blestem;

Vor şterge vrajba dintre oameni
Ş-or face traiul mai senin:
Aceasta-i nobila chemare
A luptătorilor ce vin,

Ostaşi cu fruntea luminată
De raza unui ideal,
Vibrând de marea suferinţă
Şi de suspinul general.

Acum ţi-s uşile deschise,
Ia-ţi locul, viguros popor,

---

[1] *Trivogă* — bătaie în tobă; semnal.

Ş-ascultă-ţi însetat profeţii
Cu ochii duşi în viitor;

De-aicea vei ieşi mai mare,
Mai iubitor, mai solidar,
Căci toate patimile sterpe
Vor adormi-n acest altar,

În care vei veni, din lupte,
Viaţa să ţi-o răcoreşti,
Şi-n care pururea va arde
Făclia minţii omeneşti.

IUBIRE

Iubire, sete de viaţă,
Tu eşti puterea creatoare,
Sub care inimile noastre
Renasc ca florile în soare,
Şi, îmbătate de-al tău farmec,
Ce peste lume se aşterne,
În tremurarea lor de-o clipă
Visează fericiri eterne.

Din haos şi din întuneric
Te-ai smuls, fecundă şi senină:
Al tău surâs de *alma parens*[1]
Fu prima rază de lumină.
Şi, de căldura ta, planeţii
Treptat se dezmorţesc, învie...
Pe toţi ca într-o mreajă-i leagă
Universala simpatie.

Tu faci să circule în lume
Puterea ta de zămislire.
Şi miliardele de forme
De-a lungul vremii să se-nşire.
Vieţile, ascunse-n germeni,
Din somn — cât le atingi — tresar,
Şi toate-n raza ta învie,
Şi toate mai frumoase par.

Prin tine, valuri de vibraţii,
Din depărtatele planete,

[1] Cu sensul de: pământ (maică) hrănitor (-oare) *(lat.)*.

Trezesc în sufletele noastre
Dureri şi bucurii secrete;
Ş-acele nostalgii ce-adesea
Ne vin fără să ştim de unde,
Or fi ecouri ostenite,
Chemări din regiuni profunde.

E greu să-mi desluşesc ce cuget…
Dar tu-mi evoci o lume-ntreagă,
De care nu ştiu ce putere,
Ce doruri mistice mă leagă.
Mă simt mai bun, mai cald, mai vesel.
Viaţa toată mi s-arată
Frumoasă, şi într-o lumină
Cum n-am văzut-o niciodată!

Căci azi iubesc; din nou îmi pare
Că e întâia mea iubire.
Natura-mbracă pentru mine
Podoabe, ca să mă inspire:
Copacii înfloresc, în aer
Plutesc miresme-mbătătoare,
Acelaşi dor, acelaşi suflet
Palpită-n fiecare floare.

Iubesc, şi-n clipa asta toate
Câte răsar în primăvară
Sunt propriile mele visuri,
Aievea întrupate-afară.
Atins de farmecul vieţii,
Mă simt o forţă-n univers,
Şi glasul meu devine cântec,
Gândirea mea devine vers.

I

Ce noapte blândă se coboară
Peste pământul obosit!
Şi-i cald, ţăranii dorm afară,
Ş-ai noştri toţi au adormit
Eu singur stau ca un lunatic;
De-aţi şti voi gândurile mele!...
E-o lună parcă-i ziuă. Cerul
I-albastru tot, spuzit de stele.

Nici broaştele nu dorm. Ce sfadă!...
Şi după glas le înţelegi
Pe cele mai cu greutate:
Or fi făcând şi ele legi.
De pe gunoaie-aprinse fumul
Molatic se ridică-n cer,
Şi caii la păşune sună
Din piedicile lor de fier,

Departe-un fluier se aude,
Un cântec aiurit, duios,
Ce-n note lungi, tremurătoare,
Suspină lin, misterios,
În sfânta linişte a nopţii.
O stea alunecă de sus
Şi taie-o dungă albă-n aer...
Cine din lume s-o fi dus?

În capul satului e curtea.
Ce-or fi făcând acolo oare?
Or fi dormind — e miezul nopţii.
Şi ea?... Atât de gânditoare

Şi tristă m-a privit aseară!
Plânsese, ori mi s-a părut?
Ce-ar fi odată, mâna-i albă,
Când mi-o întinde, s-o sărut?...

Şi-n minte mi s-arată chipu-i
Atât de fraged şi de blând,
Cu ochii mari, senini, albaştri...
Ascund în fundul lor vrun gând?...
Şuviţe blonde-i cad pe frunte...
Un păr bogat şi mătăsos,
Ş-un gât ce-ţi dă fiori, ş-o gură...
Cum râde de copilăros!

O fi ştiind cât de frumoasă-i?
Un liliac orbit de lună,
În zbor, de străşini se loveşte.
Visez? Cine-a venit să-mi spună
Că ea-ntr-o vagă aşteptare
Se primblă singură pe-afară?
La vremea asta să nu doarmă?...
Sunt basme nopţile de vară!

Se poate gândurile mele
S-o fi atins, şi ea-n neştire,
Ca de o vrajă tulburată
De-această rază de iubire,
Să fi ieşit să cate-n stele
Tovarăşi, de urât să-i ţie.
Şi plec. Un glas parcă mă cheamă...
Ştiu bine că i-o nebunie.

Sunt nouă case pân-acolo,
Şi câinii dorm în bătătură.
Păşesc încet, aud cum suflă
Puternic vitele sub şură.
Îmi bate inima — m-apropii.
Zăresc ceva?… Ori mi se pare…
Ba da, o umbră e în poartă;
Şi nici un semn, nici o mişcare…

Ajung în dreptul ei… Cum tremur!
Şi trec cu ochii în pământ…
Îmi fac mustrări de stângăcia
Şi frica mea fără cuvânt.
Mă-ntorc… Aş fi trecut ş-acuma,
Căci pentru frică nu-s poveţe…
Dar ea-mi şopteşte: "bună seara"…
Tot fetele mai îndrăzneţe!

M-abat şi… şovăind, m-apropii,
Şi toate-mi par ca într-un vis…
E o lumină uimitoare,
Tot cerul parcă s-a deschis.
Copila aiurit zâmbeşte
Privirii mele arzătoare.
Ţiu minte că i-am zis atuncea:
"…Să nu răceşti… e cam răcoare…"

Şi-ncet i-am pus pe umăr mâna —
Aşa timid, tremurător…
Ştiu eu? Poate-a cuprins-o mila,
Că s-a lăsat încetişor,
Ca un copil, plecându-şi capul
Pe pieptul meu să i-l mângâi:

“Ce dulce e!... Toată viaţa
Vreau lângă tine să rămâi!”

Frumos îi mai miroase părul,
Miroase toată ca o floare.
Mă uit la ea — atâta farmec
Îmi arde inima, mă doare...
Ş-am sărutat-o mult şi lacom,
Am sărutat-o, scos din minţi,
Pe ochii reci, pe gât, pe gură,
Cu mii de sărutări fierbinţi.

Târziu ne-am despărţit... cu-ntoarceri,
Cu trăgăniri copilăreşti.
Ş-am urmărit-o cum se şterge,
Ca o minune din poveşti.
Şi mult am stat aşa, în noapte,
Să-mi desluşesc tot ce-am simţit.
Aveam în mâini căldura, forma,
Parfumul visului iubit.

În sat cocoşii prind să cânte.
Deasupra stelele clipesc.
Mişcarea lumii — întreruptă —
Reintră-n mersul ei firesc.
Şi când a doua zi, pe haină,
Mirat, găsesc un fir de păr,
Pricep că visul ce visasem
S-a petrecut în adevăr.

Mă-mbrac, mă pieptăn mai cu grijă.
Ce-i, Doamne, şi iubirea asta!...
Acum, eu cred că ea mă vede,

M-acoperă cu dulcea, casta
Şi visătoarea ei privire.
Iubit de *ea,* mă simt frumos,
Şi parcă nu mă-ncape lumea…
Ce mândru calc şi radios!

Văd satu-ntr-o lumină nouă.
Mă simt uşor, mi-e cald, mi-e bine,
Şi oamenii, mai veseli astăzi,
Privesc cu dragoste la mine;
Şi toate par înfiorate,
În aer e o sărbătoare…
Natura, în extaz, palpită
Ca-n primul răsărit de soare.

Pricep… ea a deschis fereastra,
Şi din albastra ei privire
S-a revărsat asupra lumii
O sfântă rază de iubire,
Şi toate-au tresărit atuncea
Ca de fiorul cel dintâi…
Iubito, farmecul acesta
Are ceva din ochii tăi!

II

“Vezi, să ne scrii cum-ei ajunge…”
Şi mama-n prag rămâne tristă.
Privirea mea caut-aiurea
O fluturare de batistă…
Mi-s ochii înecaţi de lăcrimi,
Şi trapul cailor stârneşte
Un nor de praf; în juru-mi totul
Se-ntunecă, se-nvălmăşeşte.

Pustie, nesfârşit de lungă,
S-aşterne vremea înainte,
Şi de pe-acum încep să-mi pară
Poveşti aducerile-aminte;
E-atâta fericire-n urmă,
Şi-atâta-mi pare de departe,
Încât mă-ntreb dac-am trăit-o,
Sau am citit-o într-o carte.

Mă văd în larma de la şcoală,
Pierdut, neînţeles de nime,
Cercând neliniştea-mi ascunsă
Şi dorul să mi-l pui în rime.
Viaţa mea se-nstrăinează
De tot ce se petrece-afară,
Şi s-adânceşte, visătoare,
În calmul nopţilor de vară…

O, am să-ţi scriu adesea, mamă,
Scrisori nebune, de prin stele,
Căci ştiu cine-o să le citească
Ş-o să priceapă ce-i în ele.
Tu, ascultându-le, vei crede
Că-s basme de pe altă lume,
Şi nu vei bănui nimica…
Vei râde, ca de nişte glume.

Iar dacă ochii ei albaştri,
Citind, se vor întuneca,
Şi pe obrazu-i trist şi palid
O lacrimă va luneca,
Tu fă-te că nu vezi, şi las-o
De tine faţa să-şi ascundă,
Gândeşte-te că sunt departe,
C-aştept — şi roag-o să-mi răspundă.

III

Cumplite-s nopţile de iarnă,
Şi lungi de nu se mai sfârşesc.
În urletele vijeliei
Sunt glasuri cari mă bocesc,
Şi mi-e urât, mi-e dor, mi-e jale,
Şi întunericul de-afară
Îmi face casa mai ursuză,
Singurătatea mai amară.

Tu nici nu bănuieşti, copilă,
Ce dureroasă nebunie
S-abate-n nopţile acestea
Peste viaţa mea pustie,
Şi cum mă mistui, şi mă zbucium
Ca-ntr-un ocean care mă-nghite,
Pierdut şi neştiut de nimeni
În golul vremii neclintite.

Mereu pe-aceleaşi pagini caut
Un semn, ştiut mai dinainte…
A, iat-o filă îndoită…
Icoana ta-mi răsare-n minte,
Te văd citind aceste rânduri,
Te simt gândindu-te la mine,
Urzind, pe-o clipă de iubire,
O lume de poveşti senine,

Te urmăresc în cartea asta,
Ca şi cum unele cuvinte
Ar mai păstra ceva din glasul,
Din respirarea ta fierbinte;

Ş-adesea când mă-neacă plânsul
De-atâta dor, de-atâta jale,
Eu îţi sărut aici privirea
Şi urma gândurilor tale...

Cine-a ţipat aşa?... Cum tremur...
Pare c-aud un pas pe scară,
Ascult, ţiindu-mi răsuflarea...
Nimic — e viforul de-afară.
O, liniştite nopţi de iuliu,
Atât de limpezi şi albastre,
Unde sunteţi?... Voi, poezia
Şi farmecul iubirii noastre!

IV

S-a luminat de ziuă; nu e
Ţipenie de om pe stradă,
A mele-s cele dintăi urme
În valurile de zăpadă;
Sunt ameţit de neodihnă,
În gând spui versuri latineşti,
Şi, după fiecare strofă,
Mă-ntreb dacă mă mai iubeşti...

În clasă: dascălul, la tablă,
Măsoară calea dintre stele;
Pe liniile lui mi-s ochii,
Dar unde-s gândurile mele!...
E vară, stau culcat în iarbă,
Miresmele de flori mă-mbată,
Încet îmi lunecă pe frunte
O mână albă, delicată:

Te văd — privirea mi se pierde
În ochii tăi adânci şi mari,
Şi ştiu că eşti a mea, şi totuşi
Parcă mă tem să nu-mi dispari.
Tăcerea, pajiştea, lumina
Ne farmecă, ne înfioară;
Viaţa, inimile noastre
Palpită-n tot ce ne-nconjoară...

Deasupra noastră două presuri
Pe-o ramură se giugiulesc,
Şi-n aer de plutesc miresme,
E că şi florile iubesc...
Figura ţi se luminează,
Şi ochii galeşi ţi s-aprind —
Ce gând îţi tremură pe buze
De mă priveşti aşa, zâmbind?...

"Acum ieşi, tinere, la tablă
Şi spune-ne ce-ai înţeles!"
Tresar... mă-ntreb unde mă aflu...
Şcolarii îmi fac semn să ies.
În hohotul de râs al clasei
Privesc în juru-mi sastisit[1]
"Uitaţi-vă la el, şi-l plângeţi...
Nenorocitul... a dormit!"

[1] Uluit, zăpăcit.

SONET

Sunt zece ani. Ce curios îmi pare
Aspectul lucrurilor vechi, uitate!
Ca dintr-un somn, deodată deşteptate,
Parcă privesc c-un aer de mirare…

Mai strâmtă-i casa, toate-s micşorate,
Mă uit ca-n vis, şi caut prin sertare
Nimicuri scumpe… inima-mi tresare
De-o sfântă şi duioasă pietate.

Aceleaşi cadre-mpodobesc păreţii,
Din rame, cată lung şi trist la mine:
Poveşti pierdute-n haosul vieţii,

De farmecul de-odinioară pline,
Îmi readuc parfumul tinereţii…
Parfum de flori crescute pe ruine.

TACTICĂ...

“...De ce-mi stai pururea în cale,
Cu-acelaşi aer trist, pierdut?
Ce vânt vrăjmaş te-a abătut
Şi de ai tăi te-a rătăcit?
E-atâta-ntunecată jale
În tremurul privirii tale,
Şi pari aşa de ostenit!..."

“Peste viaţa mea pustie,
Zvârlită-n vijelii pe veci,
Ce milă te-a cuprins să-ţi pleci,
Copilă, ochii tăi frumoşi?
E o cumplită nebunie
În taina care mă sfâşie...
Nu te-ncerca s-o mai descoşi.

Pe mine-o nendurată soartă
De-a pururea m-a prigonit,
Şi nimenea nu m-a iubit.
E noapte-n juru-mi şi pustiu,
Şi nu ştiu ce blestem mă poartă
Pe-o lume sarbădă şi moartă,
În care n-am cerut să fiu!...”

Vezi, tânărul ştiuse bine
Cum s-o aducă din cuvânt...
Plecându-şi ochii în pământ
C-un lung suspin tremurător,
El aştepta... “O simt cum vine:
Un pas e între ea şi mine...
Cât e-ntre milă şi amor.”

*

Copila…-nvinsă…-nduioşată,
La piept îi cade suspinând,
Căci glasul lui, atât de blând,
A fost un cântec fermecat.
Deasupra lor luna s-arată
Frumoasă, ca nealtădată…
Ce taină mare s-a-ntâmplat?

Un semn, o vrajă, o poruncă…
A fost ceva nepriceput;
O vecinicie-ntr-un minut,
Căci timpul s-a oprit din zbor:
Şi pe când ei s-afundă-n luncă,
Din umbră Mefisto le-aruncă
Un hohot lung pe urma lor.

SONET

Cât ne iubeam, şi cum credeam odată
Că-i un amor ce nu se va mai stânge,
Că tot ce-n gândul nostru se răsfrânge
E-o lume veşnică ş-adevărată!

De multe ori, dorinţa de-a te strânge
La piept, mai caldă, mai pasionată,
Îmi deştepta o grijă-ntunecată:
“Când voi muri...” şi tu-ncepeai a plânge...

Poveste-i azi, şi nici măcar nu-i tristă,
Căci totul s-a sfârşit pe nesimţite;
Nici urmă din ce-a fost nu mai există.

Vezi tu, ce de iluzii risipite!
Un semn, o fluturare de batistă.
Şi ca un val uitarea ne înghite.

SONET

A revenit frumoasa primăvară;
Copacii parcă-s ninşi de-atâta floare;
Dorinţi copilăreşti, renăscătoare,
Fac inimile noastre să tresară…

Iubire e în razele de soare,
Şi farmec în a codrului fanfară,
Şi visuri dulci în liniştea de sară;
În cer şi pe pământ e sărbătoare.

Ascult, privesc, respir cu lăcomie,
Căci toată frumuseţea asta-mi pare
Că niciodată n-are să mai fie!

Şi-s fericit c-am fost o clipă-n stare
Să simt, în marea lumii simfonie,
A gândurilor mele întrupare.

PRIMA LECŢIE

Taci, că doarme păpuşa!
MIMI

În colţişorul ei, stăpână
Pe-un vraf de jucării stricate,
Din cărţi de joc, din hârtioare
Ea-şi face parcuri şi palate;

Vorbeşte, râde cu păpuşa…
Ce fericite-s amândouă
Că s-a putut, din vechi nimicuri,
Zidi o-mpărăţie nouă!

Păpuşa n-are nas, e cheală,
Ş-un braţ din umăr îi lipseşte,
Dar Mimi-o vede tot frumoasă:
Căci ea e *mamă,* ş-o iubeşte.

Stau şi mă uit, cu câtă grijă
A rezemat-o de-o cutie,
Şi-i duce bunătăţi la gură
Cu linguriţa, ş-o îmbie:

“Aşa, papă frumos, fii gigea,
Papă cu mama, să creşti mare…”
Apoi o şterge, o sărută
Şi-i pregăteşte de culcare:

Într-un pantof i-aşterne cârpe,
Îi face loc ş-o cuibăreşte:
“Închide ochii şi fă nani.”
Păpuşii nu-i e somn… scânceşte…

E răsfăţată, vrea să-i cânte,
Şi basme de-ale ei să-i spună…
O, e un chin pân' s-o adoarmă.
Noroc că-i Mimi mamă bună!

Să nu te-ncerci s-o iai în braţe,
Ori s-o săruţi, că nu se lasă;
Ce-i ea, copil? Nu-şi vede capul
De supărări, de griji, de casă…

Mă umflă râsul… ce drăguţă-i
În demnitatea ei de mamă!
Şi cuget la o viclenie:
"Te fac eu să mă bagi în samă!…"

Pe-ascuns, din buzunarul hainei
Mă fac că scot o păsărică,
Şi-ncep să-nşir ce pene are,
Cât de frumoasă e şi mică…

"Ce bine-mi pare că nu-i nime
Să vadă ce am eu aici!…"
Dar cine-o fi? Aud prin casă
Un tropot de picioare mici…

Mă-ntorc. Cu ochii mari şi limpezi
Mă farmecă, linguşitoarea!
Ce cauţi, mamă de păpuşă,
Fudula mea de-adineoarea?

Se uită după păsărică,
Şi i se pare c-o şi vede;
Degeaba-i spun c-am amăgit-o,
C-am vrut să râd de ea… nu crede.

Cerşind, mânuţele-şi întinde
Şi de genunchii mei s-agaţă…
De-ai şti tu păsărica asta
Ce adevăruri te învaţă!

ICOANE ŞTERSE

Privesc de la fereastră, gânditor,
Cum soarele se lasă-n asfinţit,
Deasupra lui chenarul unui nor
Cu aur şi rubin pare tivit.

Albastrul cerului acolo-i şters;
Din nor bizare forme se desfac…
Cum le-aş aşterne-n ritmul unui vers!
Dar se topesc… Acum, parcă-i un drac,

În haină de argint înfăşurat,
Stă drept şi ţine-n mână un stindard.
Acu-i un urs… dar iată… s-a schimbat…
I-un popă — pletele-ncâlcite-i ard.

O clipă-l văd cu braţele în sus,
Dar flacările lacome-l cuprind,
Un nor de praf se-nalţă la apus,
Încet a nopţii umbre se întind…

În pacea asta sfântă din amurg
Ce trist lucesc a cerului făclii!
Iar clipele vieţii mele curg
Din ce în ce mai reci şi mai pustii.

ETERNUL CÂNTEC

E vechi de când lumea, dar celui de-l cântă
Ce nou i se pare!... S-ascultă uimit.
În el i-o legendă frumoasă şi sfântă,
Şi vorbele-o sfarmă cu zgomotul lor:
E cântecul inimii care-a murit,
Ş-al primului nostru amor.

E noapte, sunt singur, şi iar mi-aud gândul
Cum, notă cu notă, mi-l cântă în taină.
Ce dulce-i... Îmi vine să plâng ascultându-l...
De ce nu se poate o dată s-aştern
Săraca şi aspra cuvântului haină
Pe-al gândului cântec etern!

Ah, iată grădina... văd urmele mele
Pe prundul aleii. Pământul miroase,
Ş-albasrtu-i de cele dintâi micşunele.
Curg valuri de raze din cerul deschis;
E linişte-n aer, şi toate-s frumoase,
Şi toate le văd ca-ntr-un vis.
Şi crăngile-atârnă-ncărcate de floare
S-atingă pământul — ai crede că-s ninse
Sub alba podoabă ce tremură-n soare;
Iar tu, ca din basme, deodată mi-apari,
Înaltă şi zveltă, cu braţele-ntinse,
Cu ochii tăi limpezi şi mari...

Şi ce-a fost pe urmă?

Zadarnic! Cuvintele-s tulburi şi grele.
Se-ntunecă-n juru-mi, şi cântecul moare.

Nici farmecul celor dintăi micşunele,
Nici zâmbetu-ţi galeş, nici leneşu-ţi mers,
Nici crăngile albe-ndoite de floare,
Nimic nu-mi mai scapără-n vers!

TU EŞTI POET...

Eu vreau cântări de veselie.
Că tu eşti trist, ce-mi pasă mie?
Nici vreu să ştiu de ce te doare,
De grijile ce te frământă,
De inima ta care moare…
Tu eşti poet, deci cântă.

De te urăsc, de te sfâşie
Vrăjmaşii tăi, ce-mi pasă mie?
Zâmbind, tu rănile-ţi ascunde,
Şi-n stele sufletu-ţi avântă,
Cui te loveşte, nu-i răspunde…
Tu eşti poet, deci cântă.

De-ţi plâng ai tăi, în sărăcie,
Şi-i vezi murind, ce-mi pasă mie?
Tu du-mă-n alte lumi, senine,
Căci singura-ţi chemare sfântă
E să mă-nveseleşti pe mine;
Tu eşti poet, deci cântă.

Iar dac-un vânt de nebunie
Peste viaţa ta pustie
S-abate pentru totdeauna,
În noaptea care te-nspăimântă
Priveşte stelele şi luna
Surâzător, şi cântă.

SONET

M-am regăsit. Ce dor mi-era de mine,
Copilul visător de altădată!
Mă simt plutind — privirea mea-nsetată
Se pierde-n orizonturi largi, senine.

De-acum, ispititori, în van mai cată
Viclenii ochi... îi ştiu atât de bine!
O, nu mai tremur când mă uit la tine,
Şi azi te iert, căci rana-i vindecată.

Iar visul tău — ca pânza Penelopii —
Se ţese ziua, noaptea se distramă...[1]
Noian de întuneric ne desparte!

Zădarnic zâmbitoare te apropii,
Şi glasul tău tremurător mă cheamă —
Tot mai străină-mi eşti, tot mai departe...

[1] Stratagemă prin care îşi amână peţitorii Penelopa, sperând în reîntoarcerea soţului ei, Ulise — eroul *Odiseei*.

SONET

Din tot ce ne-a fost drag mai înainte
Poveşti rămân şi cântece-nvechite;
Ne fură clipele, pe nesimţite,
Din flori mirosul, sensul din cuvinte:

Şi-n liniştea-nserării, ce ne-nghite,
Ca frunzele uscate pe morminte,
Se scutură aducerile-aminte
Pe inimile noastre ostenite.

Ruini suntem, şi orice gând ne doare,
Căci e făcut din temeri şi regrete.
Te blestemăm, şi totuşi, cu ce sete

Întindem buzele tremurătoare,
Vrăjita-ţi undă să ne mai îmbete,
Viaţă — pururea fermecătoare!

SONET

Câţi ochi frumoşi şi visători, poete,
N-or fi plângând pe versurile tale!
A, de-ai putea să le-nsoţeşti în cale,
Te-ai consola văzând cu câtă sete

Le sorb fecioarele sentimentale,
Cum te-ndrăgesc, zeu palid cu lungi plete,
Şi-şi torc iluzii, şi dorinţi secrete,
Şi basme dulci, din cântecu-ţi de jale:

Pe cartea ta se-nvaţă să suspine
Atâtea inimi gingaşe, curate…
Tu nici le ştii. Înstrăinat de tine,

De dor te mistui în singurătate;
Doar filele, de sufletul tău pline,
Strâng amintiri duioase — flori uscate.

SONET

Vrăjit, tot şesul clocoteşte-n soare,
Şi-i zvon — e nuntă mare-n lumea mică:
O pulbere de glasuri se ridică
Din mii de guri, un templu-i orice floare.

Tu n-ai iubit, nu ştii ce va să zică
Puterea asta-n veci renăscătoare.
Şi totuşi o presimţi, căci visătoare
Te strângi de braţul meu, parcă ţi-e frică;

Clipeşti, şi buzele, nesărutate,
Îţi tremură, ca-n somn, de-o aiurire,
Şi inima neliniştită-ţi bate…

În jurul tău palpită-ntreaga fire;
Iar florile-s aşa de parfumate,
Că-n clipa asta tu respiri iubire!

SĂMĂNĂTORUL

Păşeşte-n ţarină sămănătorul
Şi-n brazda neagră, umedă de rouă,
Aruncă-ntr-un noroc viaţa nouă,
Pe care va lega-o viitorul.

Sunând, grăunţele pe bulgări plouă:
Speranţa, dragostea lui sfântă, dorul
De-a-mbelşuga cu munca lui ogorul,
Le samănă cu mâinile-amândouă.

Trudeşte, făcătorule de bine,
Veni-vor, roiuri, alţii după tine,
Şi vor culege rodul — bogăţia.

Tu fii ostaşul jertfei mari, depline:
Ca dintr-un bob să odrăslească mia,
Cu sângele tău cald stropeşte glia!

SFÂNTĂ MUNCĂ

Sfântă muncă e aceea
Ce răsplata-n ea-şi găseşte.
De-nţelegi tu asta, cheia
Fericirii tale-o ţii.
Urgisit de toţi să fii,
Tu de-a pururea iubeşte,
Iar ca să trăieşti în pace,
Nimic lumii să nu-i cei,
Binele te-nvaţ-a-l face
Ca albina mierea ei.

1907

Minciuna stă cu regele la masă...
Doar asta-i cam de multişor poveste:
De când sunt regi, de când minciună este,
Duc laolaltă cea mai bună casă.

O, sunt atâtea de făcut, vezi bine,
De-atâtea griji e-mpresurat un rege!
Atâtea-s de aflat! — Şi, se-nţelege,
Scutarul[1] lui nu poate fi oricine.

— Ce ţară fericită, maiestate!...
Se lăfăieşte gureşa Minciună.
Că numai Dumnezeu te-a pus — cunună
De-nţelepciune şi de bunătate —

Păstor acestui neam ce sta să piară,
Ce nici nu s-ar mai şti c-a fost, sărmanul,
De nu-şi afla sub schiptrul tău limanul,
De nu-ţi sta-n mână bulgăre de ceară.

Că tu sălbatici ai găsit aice,
Sălbatici, şi mişei, şi proşti de-a rândul,
Ş-o sărăcie cum nu-ţi dai cu gândul...
Dar faci un semn, şi-ncep să se ridice

Oştiri, cetăţi, palate — lume nouă,
Izvoarele vieţii se desfundă;
De pretutindeni bogăţii inundă;
Şi tu le-mparţi cu mâinile-amândouă.

[1] *Scutar* — scutier, aghiotant.

Azi la cuprinsul tău râvneşte-o lume.
E-o veselie ş-un belşug în ţară,
Că vin şi guri flămânde de pe-afară.
Tot crugul[2] sună de slăvitu-ţi nume.

Ia uită-te, pământul ce-mbrăcat e…
Cresc flori pe unde calci, şi râde firea.
Tu-mparţi norocul numai cu privirea.
Încai ţăranii zburdă pe la sate!…

Şi-i place regelui. E lucru mare
Cum farmecă pe regi Minciuna. Drept e
Că ea, de mult, pe-a tronurilor trepte
A fost cea mai aleasă desfătare.

. . . .

— Măria-ta, e un străin afară,
Cam trenţăros, dar pare-un om de seamă,
Şi… *Adevărul* parc-a zis că-l cheamă…
De unde-o fi… că nu-i de-aici din ţară.

Minciuna palidă-şi topeşte glasul:
— O, nu-l primiţi! Îl ştiu, e vestitorul
De rău, ce face pe-atotştiutorul
Şi vede prăbuşirea la tot pasul.

E cel ce împotriva ta conspiră.
Invidia în inima lui geme
Şi gura lui e plină de blesteme.
Tu nu poţi auzi ce vorbe-nşiră…

---

[2] *Crug* — orbita unei planete.

— Şi totuşi, zice regele, să vie!
Dovadă că chiar la palat Minciuna
Nu e biruitoare-ntotdeauna.
Fac şi monarhii câte-o nebunie...

Privind în ochii regelui, străinul,
Cu braţele pe piept încrucişate,
Răspică vorba: — Ţara, maiestate,
E-n durăt greu. Tu nu-i auzi suspinul,

Căci muzici cântă-n juru-ţi. Şi slugarnici
Adormitori, ca-n zid, te-mpresurară,
De nu mai poţi vedea pe cei de-afară,
Pe bunii tăi supuşi — cei mulţi şi harnici.

Că n-ai cercat spre ei să-ţi spinteci cale
Să ştii şi-n ţara ta ce suflet bate,
N-ai vrut decât spinări încovoiate
Şi guri deschise laudelor tale.

Că de-a fost om să-ţi steie *drept* în faţă,
Ca pe-un vrăjmaş, l-ai depărtat de tine.
Bătrânii pier. Dar oaste nouă vine,
Şi dureroase lucruri mai învaţă!

Părăzi, decor de teatru, luminaţii,
Tot ce pe vulg şi pe copii înşală,
Aceasta-i toată slava ta regală.
Pe tristul gol din juru-ţi — decoraţii!

Tu-n ţara asta nu vezi decât raiul
Ce-ai tăi ţi-l ticluiesc într-o clipită:
Ruină-i sub hârtia poleită,
Sub crăngi de brad trosneşte putregaiul,

Dar tu eşti fericit. Linguşitorii
Înalţă imnuri proslăvirii tale
Şi fac să n-auzi cântecul de jale
Cu care-şi adorm foamea prăşitorii.

. . . .

Nu ţi-ai iubit poporul, maiestate!
Sau nu l-ai înţeles, şi e totuna.
De sus şi până jos s-a-ntins Minciuna —
Ea leagă şi dezleagă-n ţară toate.

Iar ca să-ţi dea o spumă de mărire,
Ca pe-un copil te poartă şi-ţi arată
Sclipiri şi flori…
Afla-vei tu vrodată
Cumplita vremilor destăinuire?…

Şi ce speranţe se puneau în tine,
Ce vesel ţi-a ieşit poporu-n cale,
Cu pâine şi cu sare!… Osanale!
Mântuitorul lui credea că-i vine.

Ce vesel ţi-a ieşit poporu-n cale!

. . . .

Şi ce credinţă trist-o să-i rămână;
Că n-ai putut spre el întinde-o mână,
Din greaua platoş-a trufiei tale!

. . . .

C-acestea *nu* l-au deşteptat pe rege,
Că Adevărul a fost dat afară
Şi slugile l-au îmbrâncit pe scară,
Fireşte, de la sine se-nţelege.

*

Trec anii. Şi ce dulce-i amăgirea!
“Tu zeu eşti printre regi! Mărire ţie!...”
În jâlţu-i moale, tolănită, scrie
Cu pana ei de aur Linguşirea.

De-abia se isprăveşte-o sărbătoare,
Şi-ncepe alta. Muzicile cântă…
Îmbracă-te-n podoabe, ţară sfântă,
Să nu mai ştie nimeni ce te doare!

. . . .

Dar ce e, Doamne, vuietul acesta?
Ce-i hreamătul acesta care creşte?
Se zguduie pământul şi mugeşte,
Ca marea, când o biciuie tempesta[1].

Se-nalţă flăcări, braţe desperate,
Spre ceru-ntunecat, pustiu şi rece.
Năprasnic vântul nebuniei trece
Şi spulberă noianul de păcate.

În vaiete se prăbuşeşte-o lume
Clădită pe minciuni. Dar ce mânie!
Cum şuieră cumplita vijelie!
Sar fraţii între ei să se zugrume.

Uscata brazdă cere iarăşi sânge.
Femei cu părul despletit, nebune,

[1] Furtună *(it.)*.

Şi-asmut copiii la omor. Genune,
Puhoi de ură ce zăgazu-şi frânge!

Deschide ochii mari bătrânul rege
Şi, tremurând, din jilţu-i se ridică.
Au cine liniştea lui scumpă-i strică?

Ş-al vremii rost el tot nu-l înţelege.

CUVÂNTUL

Ca-n basme-i a cuvântului putere:
El lumi aievea-ţi face din păreri,
Şi chip etern din umbra care piere,
Şi iarăşi azi din ziua cea de ieri.

El poate morţii din mormânt să-i cheme;
Sub vraja lui atotputernic eşti,
Străbaţi în orice loc şi-n orice vreme,
Şi mii de feluri de vieţi trăieşti.

Te-atinge doar, şi tu — o biată clipă
Ce tremură-ntre două veşnicii —
Priveşti de sus a lumilor risipă,
Şi toat-a lor zădărnicie-o ştii.

Aprinde-n inimi ură sau iubire,
De moarte, de viaţă-i dătător,
Şi neamuri poate-mpinge la pieire,
Cum poate-aduce mântuirea lor.

*

Voi, căror vi s-a dat solia sfântă
De preoţi ai acestei mari puteri,
Voi, în al căror suflet se frământă
Întunecate valuri de dureri,

Şi gânduri de-un întreg popor gândite,
Nu duceţi minunatul vostru dar
Ofrandă mâinilor nelegiuite,
Ci, ca pe sfânta masă din altar,

A-mpărtăşirii taină preacurată,
Aşa cuvântul să vi-l pregătiţi —
Ca mii de inimi la un fel să bată,
Şi miilor de veacuri să vorbiţi.

NUNQUAM RIDENTI[1]

Ciuli urechile şi, fluturând din cap,
Se depărtă bodogănind:
— Că multe lighioane, Doamne, mai încap
Şi-n lumea asta!... Însă eu mă prind
Că nu e alta mai netrebnică sub soare
Ca secătura asta de privighetoare...
— Stai, frate, zice calul. Ce ţi s-a-ntâmplat
De eşti aşa de supărat?

— Tu n-o auzi?... Eu aş turba să stau mai mult
Aici. Ce naiba? Nu ca să-i ascult
Acelaşi şi acelaşi ţârlâit
Cu-aşa de lungi urechi am fost cinstit.
Ş-apoi — să-ţi spun — pe lângă că nu-mi place,
Dar, înţelegi că... nici nu-i serios
C-o astfel de dihanie s-avem de-a face,
Eu, care lui Isus Hristos
I-am înlesnit intrarea în Ierusalim,
Şi tu — căci noi şi la isprăvi ne potrivim —
Tu care duci la glorie-mpăraţi,
Noi, în sfârşit, de-atâtea fapte mari legaţi...

— Ci lasă-le păcatelor de fapte mari,
Şi vino s-ascultăm. Aşa-s de rari
Şi scumpe clipele aceste,
Când parcă zbori,
Când uiţi că ai să mori,
Când ţi se pare că trăieşti într-o poveste...
O, clipele aceste sunt aşa de rari!

[1] Celui care nu râde niciodată *(lat.)*.

Ş-un cântec e-un izvor de fapte mari.
Tu prea eşti serios de felul tău;
Nu ştii să râzi, şi asta-i foarte rău;
Nu-ţi faci idee cât îţi şade de urât
Când stai aşa posomorât.
Pe mine cântecul mă face visător,
Şi nu că-s cine ştie ce cunoscător,
Dar, uite, dimineaţa mai ales,
Când ronţăi iarba-nrourată-n şes,
Şi când încep privighetorile,
De parcă plâng şi florile
De-atâta viers, de-atâta duioşie,
Îmi uit de toat-a neamului robie:
Cu mii şi mii de ani mă-ntorc în urmă;
Stăpân pe verzi pustiuri pasc, în turmă,
Neştiutor de frâu,
Pe-ncântătorul ţărm al unui râu
În care, noaptea, dorm minunile cereşti…
O, caii năzdrăvani de prin poveşti,
Ce s-au ales la toate pricepuţi
Şi-n toate luptele biruitori,
De bună seamă că au fost crescuţi
De mici în cântec de privighetori…
Ia!…
        Ş-amândoi tăcură.
Dar farmecul acesta, mai presus de fire,
Cu cât umplea un suflet de iubire,
Cu-atât umplea pe celălalt de ură.

CUPRINS

TÂLCUL

Să fii tu, cârtiţă, judecătoare,
Ce zici?… Minune-ar fi o lume fără soare!

DREPTATE

Sfânt lăcaşul de la Putna mândru străluceşte-n soare,
Glasuri de argint răvarsă clopotele slăvitoare,
Străduind credinţa veche din mormânt s-o mai învie.
“Darnici domni erau pe vremuri, lăudaţi de-a pururi fie!...
Nestricat de viermi rămâne singur numele cel bun;
Darnici domni erau pe vremuri”, toate clopotele spun.

Ci aude Ştefan Sfântul, lângă spada lui culcat,
Cum cântările slăvirii până-n cripta lui străbat;
Şi făcându-şi roată gândul peste câte-a fost trăit,
Strigă din mormânt dreptatea Marelui Nedreptăţit:
“Domn am stat Moldovei mele, şi norodului părinte,
Dragi mi-s luncile, dragi codrii, toate apele mi-s sfinte...

Dar străjerul lor ş-a toate purtător de grijă cine-i?
Cine-n pace duce greul bogăţiei şi luminei,
Şi-n război cine-i viteazul fără slavă, fără nume?
Domnul milostiv de-a pururi, cel mai darnic domn din lume
E săracul. El palate şi biserici şi podoabe
Fără preţ a dat Moldovei — *El,* cu mâinile lui roabe.

El mi-a fost puterea-n lupte, şi în linişte norocul.
Când ştergeam de sânge spada şi vroiam vremea şi locul
Biruinţii noastre scumpe c-un dar scump să le cinstim,
El comori căra Sucevei, ziduri mândre să zidim,
El făcea-n al clipei stâmpăr, cu durerea lui de ţară,
Din pământ stropit cu lacrămi flori de aur să răsară!”

Domnul tace, Sfântu-i nume în războiul vremii scut ni-i,
“Darnic e săracul”, cântă toate clopotele Putnii.

SLĂVIT E VERSUL

În vers e mântuirea când n-ai nimic de spus.
Se deapănă pe rânduri, ca firul de pe fus,
Din volbura de vorbe se deapănă uşor
Un cântec ce sporeşte, mai larg, tot mai sonor,
E opera vrăjită ce din nimic se-ncheagă,
Şi nu-i nici o nevoie ca lumea s-o-nţeleagă.

În vers e mântuirea când n-ai nimic de spus.
Pe trepte de dactile vin vorbe mari de sus,
Iar critica solemnă, ce-n gol vede-adâncime,
Ca un copil adoarme în leagănul de rime.
Slăvit e versul — cântec, miraj, întraripare —
E-n Nemurire-o carte de liberă intrare.

Tu ia doar la crestarea silabelor aminte,
Să nu prea bată-n struna ştiutelor cuvinte,
Ci-n răsuciri de fraze, cu vorbe de la tine,
Fă sunetele goale să ni se pară pline,
Cum, iscusit dispuse, oglinzile ne mint,
Dintr-o-ncăpere-ngustă făcând un labirint.

Nici şir, nici sens... Acestea ne-ar dezvăli secretul,
Am şti ce spui, ce cugeţi. Şi, pentru noi, poetul
Cu cât mai nenţeles e, cu-atât e mai profund.
Ce mici devin chiar zeii când nu se mai ascund!
Din patru-n patru versuri, şi plan, şi ritmu-ţi schimbă,
Ca tot ce scrii să pară că-i scris în altă limbă.

La *titlu* să iai seama: sonor, bombastic, vag,
Şi cu ceva macabru, să ne-nfiori din prag.
Căci titlul e alarma. Ca-n trâmbiţă să-l suni:

O inimă în flăcări, La casa de nebuni,
În criptă, Flori de sânge… Şi nu-i zor nicidecum
Ca titlul cu povestea să aib-acelaşi drum.

Amăgitor de gânduri, un motto mistic pune,
Să-şi tremure lumina — un far peste-o genune.
Sub el psalmodic versul silabele să-şi joace,
În fierbere de glasuri, ca apa la răstoace.
Iar toată poezia — cui sens ar vrea să-i cate —
Mai limpede să-i pară citită de-a-ndarate.

De-o scrii să fie pleavă în spulberarea vremii,
Au strigăt nou în plenul cinstitei Acadèmii,
Oricum ţi-ai prinde gândul, pe zor sau pe-ndelete,
Şi-n orice danţ retoric, tu nu uita, poete,
Că vorba-i ca şi omul — în lume sau în artă —
Cu atât mai jucăuşă, cu cât e mai deşartă.

TRIUMFUL AŞTEPTĂRII

Nebiruit e omul ce luptă cu credinţă!
El ştie că pe lume nimic zădarnic nu-i;
Că dincolo de truda şi jertfa clipei lui,
În taină, vremea ţese la sfânta biruinţă;
Că vuietele toate visează armonie,
Că… este o dreptate, şi… trebuie să vie!

Talazuri năvălească-l! vrăjmaşa lumii ură
Întunece-i viaţa în beznă de minciuni!
Copiii lui închidă-l în casa de nebuni!
Lovească-l orice mână! hulească-l orice gură!…
El simte cum îi creşte din inimă o floare
Cu-atât mai luminoasă, cu cât mai mult îl doare.

Te-ai întrebat vrodată din ce undire-nceată
De lacrimi tăinuite se naşte un izvor?
De mii de ani în piatră loveşte răbdător,
Strop după strop, s-o spargă… Drum greu a fost…
Dar… iată!
În valuri de lumină, chemat de dorul mării,
Un fluviu nou vesteşte *Triumful Aşteptării.*

VALURI

Visând împăratul să rupă hotarele ce-l îngrădeau,
Şi marea-i putere s-o-ntindă pe-ntregul pământ şi pe mări,
Tărie de vifor pusese în sufletul oştilor lui,
Ca nici un vrăjmaş să mai poată cu armele-a-i sta împotrivă;
Iar ochii de fiară flămândă rotindu-şi-i peste cuprinsuri,
Vedea cum noroadele toate în cale-i se pleacă-ngrozite,
Vedea cum cetăţi întărite, palate de piatră şi domuri,
Cu vâlva atâtor coroane, ca pleava se spulberă-n vânt.

Ş-a fost un blestem pe ursita sărmanelor neamuri de-atunci,
Că-n scrum şi-au văzut prefăcută întreaga lor muncă
de veacuri.
Scrâşnind luptătorii, în iureş, ca iarba sub coasă cădeau,
Năprasnic vârtejul pieirii din ţară în ţară trecea —
În urmă-i coloane de flăcări zbucneau din cetăţi năruite —
Şi-n vuietul crâncen al morţii, sub negrele stoluri de corbi,
Trufaş, împăratul călare, cu rânjet privindu-şi isprava,
Prin râuri de lacrimi şi sânge, pe punte de leşuri trecea.

Dar iată că tocmai în ceasul când braţele sta să-şi întindă,
Pământul întreg să-l cuprindă, un răcnet de leu, din adâncul
Sălbaticei Asii, îi spune că nu-i încă lupta-ncheiată.
“O, nu, Ilderim, nu e încă pământul pustiu de viteji:
Timur îţi stă-n faţă, iar spada-i e soră cu spada lui Mircea,
Şi ce s-a-nceput la Rovine, sfârşi-se-va la Angora!”
El zice, şi una spre alta s-azvârl întărtatele oarde,
Şi rânduri de rânduri izbite, cu vuiet de valuri se sparg.

Trei zile-şi ţin clipele tulburi pe stemele celor doi crai.
Se mişcă-n bulucuri[1] mulţimea, se rupe şi iar se-mpreună,

---

[1] *Buluc* — ceată înarmată.

Cad pâlcuri sub pâlcuri de-a valma, şi altele proaspete vin,
Iar hreamătul creşte şi scade, ca-n spulber de viscol purtat.
Ci iată că-n seara din urmă, strângându-şi în pinteni arapul,
Cărare-şi despică-n năvală Timur cu hangerul în mână.

Sporeşte cu el vălmăşagul — amestec de glasuri pripite…
Din mijlocul lor se aude un muget de fiară-njunghiată.
E prins Baiazid — şi deodată se stâmpără clocotul luptei.
E prins Baiazid — şi ostaşii rămân împietriţi ca de-o vrajă.
Mai sunt oare fulgere-n ceruri?… Pământul pe-al lui şi l-a stins!
Timur îşi priveşte vrăjmaşul cu liniştea celui puternic.
O cuşcă de fier i s-aduce… În van, Ilderim, te mai zbuciumi,
Şi hainele-ţi rupi de pe tine, şi fruntea ţi-o sângeri de gratii!
Acesta-i palatul în care de-acum îţi rămâne să cugeţi
Ce şubrede ş-amăgitoare sunt toate măririle lumii…

Aşa l-au purtat prin oraşe, prin ţări pustiite de el.
L-au dus prin cetăţi ce, cu groază, de numele lui pomeneau;
Opreau la răspântii, ş-un crainic vestea de isprăvile lui;
Uimiţi ascultau trecătorii, privind la momâia din cuşcă —
O umbră de om ce scânceşte şi-şi leagănă capul mereu.
"Vedeţi, zice crainicul iarăşi, că *este*-o dreptate pe lume,
Că nici n-o grăbeşte durerea, cum nici n-o-ntârzie minciuna,
Ci singură ea îşi alege şi arma şi ceasul plinirii!"

B. ÎN PERIODICE

CUPRINS

AH! CÂNTĂ-MI MEREU

D-şoarei M. G.

Menită din leagăn de blânda-ţi ursită,
Menită să cânţi,
În ceruri, cu gândul — copilă iubită,
În ceruri te-avânţi.

Şi multe din lumea în veci stătătoare,
Şi multe răpeşti,
Mistere frumoase şi fărmecătoare,
Mistere cereşti.

Şi vii de la îngeri cu taine sfinţite,
Şi vii pe pământ,
Şi spui lumei noastre de lumi infinite,
Şi spui al tău cânt.

Ş-ascultă pământul cuprins de uimire,
Ş-ascultă cu dor,
Şoptindu-i de îngeri, de cer, nemurire,
Şoptindu-i uşor.

Dar cerul se simte prădat de-a ta minte,
Dar ceru-i mâhnit,
Căci tu ai spus lumii a lui taine sfinte,
Căci tu l-ai smerit.

Pământul te-adoră răpit de-admirare,
Pământ sum şi eu.
Ah! cântă-mi. Îmi place cereasca-ţi cântare;
Ah! cântă-mi mereu.

OMUL

Mânat de soartă pe-a vieţii valuri,
Se duce omul fără-ncetare.
Şi-mpins de vânturi, lovit de maluri,
Aci se-afundă, aci apare.
Pătruns de chinuri, sărmanul plânge,
Şi mai nainte de-al său mormânt,
El moare-n lampa care se stinge,
El moare-n creanga ruptă de vânt,
El moare-n steaua care apune;
Şi tot ce cade şi tot ce tace
Moartea-i arată, de moarte-i spune,
Pân' se cufundă barca-i în pace.

ACROSTIH

Eram pribeag pe-o lume obscură şi pustie.
        Plângeam când tu, cerească şi vecinică făclie,
Lucind în [a] mea cale, opritu-m-ai din mers
        Şi ochii-mi, ca o mamă, de lacrime i-ai şters.
Eram străin, şi ţie ţi-a fost milă de mine.
        "De unde vii şi unde te duci?" m-ai întrebat.
Nu ştiu. Steaua desprinsă din boltele senine
        Mai ştie ea sărmana ce drum a apucat?
Atunci mi-ai zis: "Iubeşte, străin nu vei mai fi".
        Ferice sunt de-atuncea. În veci te voi iubi.

VIERME FUDUL

Lut însufleţit de raza vecinicei dumnezeiri,
Aluat în care cerul cu pământu-i plămădit,
Tainică verigă care leagă cele două firi:
Vecinicia de-o clipire, infinitul de finit.

Vierme tăvălit în tină, care muşti din cer cu dinţii,
Urieş semeţ, pe care o suflare te doboară,
Tu, a cărui mână scurmă măruntaiele ştiinţii
Şi a cărui cugetare ia nimicul drept comoară,

În zadar te-ncerci a rupe pânza care te desparte
De enigma nepătrunsă: *Ce a fost?* şi *ce va fi?*
Cartea facerii e noapte, iară cealaltă carte
Nu e scrisă, sau de-i scrisă, nu ţi-e dat a o citi.

Ai în faţă şi la spate două semne de-ntrebare,
Tu-ţi trudeşti, sărmane, mintea ca să afli vrun răspuns;
Rătăcind ca un nemernic pe a vremurilor mare,
Cerci zădarnică cercare în noianul nepătruns.

Şi când mintea ta zdrobită de nebuna-i alergare
Abia poate să mai iasă din a vremii adâncime,
Şi când vezi că ziditorul n-a lăsat un drum pe care
Să se urce orbul vierme pân' la sfânta-i înălţime,

Tu turbezi, nesocotite, şi în oarba ta mânie
Strigi: "O, nu! — dumnezeirea nu e decât o părere,
O nălucă născocită de-a norodului prostie!…
Creatorul e *natura*… Ea e singură putere!"

Vreme, haos, ceruri, râdeţi! Microscopică furnică,
Spânzurată de-o lunetă, vă pătrunde, vă striveşte!
Ea măsoară infinitul, întunericul despică…
Înaintea Creaturii, Creator, te umileşte!…

LA STATUA LUI IOAN ELIADE RĂDULESCU[1]

Codru-i mort. Copacii cu ramuri putrede şi înnegrite
Se-ncovoaie; şi pe şirul de schelete-nţepenite,
Ca pe nişte coarde-ntinse, trist arcuş — vântul ce
bate —
Cântă epopeea morţii, jalea crăngilor uscate.
Gâzii cu ochi plini de focul poftelor nemistuite
Lung se uită la aceste adăposturi năruite
Şi rânjesc...
Ah, unde-i rodul şi frunzişul tău umbros,
Crăngile cu freamăt dulce, paserea cu cânt duios,
Unde sunt? Odinioară sub stejarii tăi măreţi
Găzduiai şi dedeai umbră obosiţilor drumeţi.
Astăzi fiarele şi moartea stăpânesc cuprinsul tău.
Vânt cumplit de pustiire a trecut ca un duh rău
Şi te-ai stins. Al putrejunei vierme roase-a tale ramuri,
Sub care prielnic dat-ai adăpost atâtor neamuri!...
Totul îi azi — din rădăcină până-n vârf, din miez în
coajă —
Putregai...
Ba nu! Deodată se ridică ca prin vrajă
Dintr-un colţ obscur de codru, de sub vreascuri, un vlăstar,
Ce văzând cu ochii creşte, creşte... iată-l nalt stejar...
Ridicându-şi a lui ramuri sus, deasupra codrului.
Şi un glas atunci puternic s-auzi din vârful lui
Răsunând: “O, nu! un codru ce de veacuri stă-n picioare
Ca o strajă neclintită nu atât de lesne moare.
Fruntea sus! Din piroteală te deşteaptă. Vei trăi,
Căci menirea ta e mare! Să luptăm!” Aşa grăi.

[1] Poezie scrisă cu ocazia dezvelirii statuii lui Ion Eliade Rădulescu în Piaţa Universităţii din Bucureşti, la 21 noiembrie 1881.

El, stejarul-Eliade, către *codrul-Românie,*
Şi un freamăt lung străbate toată pacinica domnie.
Ca prin farmec toţi copacii îşi ridică cu mândrie
Fruntea, deşteptaţi ca dintr-un vis amarnic, şi sfâşie
Mohorâtul giulgiu în care lângezeau înfăşuraţi
Şi-şi îmbracă iar vestmântul înverzit…

Dar ascultaţi
Drăgălaşa armonie… Freamătul adormitor.
Grai ceresc… e *Poezia* — dulce ca un cânt de dor
Ce ca roua răcoroasă şi-ntineritoare cade
Din frunzişul renvierii — din stejarul Heliade…
Codrul în uimire-ascultă. Cântecul duios se-ntinde…
Frunza frunzei îl repetă, toată firea se cuprinde
De-a lui farmec, ce de-a pururi va sta tânăr de vechime.
Ah, ridică-ţi, bard ilustru, din a vremii adâncime
Fruntea-ţi plină de lumină şi priveşte din trecut
Cum te-adoră viitorul, fiii tăi cum au făcut
Într-o marmură eternă umbra-ţi sfântă să se-nchege
Şi cum astăzi ţi se-nchină şi te-admiră *codrul-rege*!

MĂ VISASEM ÎNTR-UN NOR

Amicului meu C. Alessandrescu

Am privit de sus pământul învârtindu-se sub mine
Ca o noapte închegată purtând demonii pe sine:

Am văzut pe el durerea despletită alergând,
Scoţând gemete cumplite, mări de lacrime făcând,
Şi veninul ei în clocot pân' la porţile cereşti
Să-nălţa şi cădea iarăşi peste inimi omeneşti.

Am văzut hidoasa crimă cu ochi mari şi sângeraţi,
Cu cuţitul într-o mână şi cu dinţii încleştaţi,
Neagră, vânătă la faţă şi cu buzele uscate,
Cătând sânge cald să soarbă din vro inimă ce bate.

Am văzut turbate furii cu figuri îngrozitoare,
Ochi deschişi ca guri vulcanici, cu priviri fulgerătoare,
Cu lungi braţe tremurânde şi cu gheare ascuţite,
Cu furtună-n a lor suflet şi cu trăsnete cumplite.

Am văzut neruşinarea, am văzut-o dezbrăcată,
Cu corupţia pe buze şi cu inima-nsetată
De plăceri neomenoase, lipind de profanu-i sân
Gura oarbei tinereţe şi storcând în ea venin.

Am văzut deşertăciunea, uriaşă,-mpodobită,
A nimicului regină, de mărire ameţită,
Rătăcind, oarbă de visuri, după-nalte idealuri,
Ca o scândură zvârlită pe o mare făr' de maluri.

Am văzut războiul crâncen, monstru nesăţios şi crunt,
Lacom băutor de sânge, pălmuind veacul cărunt,

Făcând un călău din omul liniştit şi muncitor
Şi din holda semănată — câmp de groază şi omor.

Am văzut talente-n zdrenţe, Cinstea de foame murind.
Am văzut Puterea mândră pe Dreptate pălmuind,
Sărăcia-n jgheab de rele ca în guri de lei zvârlită;
Ş-Avuţia nemiloasă, în orgie tăvălită.

Am văzut nespuse viţii — demonii neadormiţi,
Uricioşi ca ceasul morţii şi ca moartea nemblânziţi,
Fără cap, cu trup de patimi, şi cu braţele de crime,
În prăpăstii fără funduri îmbrâncind biata mulţime.

Apoi totul se ascunde într-un negru-ngrozitor...
Spăimântat sării din patu-mi... Mă visasem într-un nor.

SCRISOARE CĂTRĂ UN BĂTRÂN

Părul alb e lucru mare pentru cine vrea să ştie,
Şi a şti să-l porţi e poate cea mai grea filozofie.
Vremea, ce zbârceşte faţa, netezeşte judecata.
Pentru orice-ncreţitură, mintea trebui să-şi ia plata.
Şi pleoapă de pleoapă când s-apropie-n afară,
Atunci ochiul cel lăuntric vede lumea mult mai clară.
Ah, şi mari lucruri grăieşte gura pregătitei groape,
Şi-nţelept trebui să fie cine stă de ea aproape!

Iată ce gândesc când trece un bătrân pe lângă mine,
Şi când văd pe faţa-i blândă ieroglifele divine,
Ce-a săpat, în treacăt vremea, ca pe-o obeliscă vie!
Mi se pare că într-însul văd un zeu:
Ah, cine ştie
Ce-o fi clocotind în lumea strânsă în bătrânu-i creier,
Şi ce-o fi târând cu sine furtunosul lui cutrier!
Câte visuri izbândite! Câte visuri sfărămate!
Grămădire colosală — ici ruine de palate;
Dincolo în codru-n doliu, şi sub el un vraf de scrum.
Într-un colţ trântit se vaită dorul, abătut din drum.
Câte cuiburi goale! Câte, câte falnice porniri
Şi iluzii aurite, prefăcute-n amintiri!

Cum să nu te-nchini în faţa unui astfel de colos!
Şi-n genunchi de admirare să nu-i dai smerit prinos,
Ştiind că până-ntr-amurgul gârbovitei bătrâneţi
El a răbdat vijelia nestatornicei vieţi!

Tot aşa gândeam de tine când văzutu-te-am întăi,
Pân-a nu şti ce acopăr prefăcuţii ochi ai tăi.
Azi, când te cunosc, ce cuget, de voieşti să ştii, ascultă:

E ciudat s-auzi o gură-mbătrânită că insultă.
E ciudat să vezi moşneagul hărţăgos cătând pricină
Lumii şi batjocorind-o, chiar când ea ar fi de vină.
E ciudat să vezi pe capu-i părul alb că se zburleşte.
Răutatea şi mânia pe bătrân cumplit mânjeşte,
Gura lor e pentru sfaturi, nu pentru ocări!
Ce-ai zice
Pe bătrânul cel din ceruri să-l vezi pogorât aice,
Şi din vecinica-i răbdare să-l vezi ca pe-un om de rând,
Mânios, zvârlind cu pietre după noi, şi înjurând?...
Nu-i aşa, că toată slava i-ar cădea în ochii tăi?...

Vezi, noi socotim bătrânii ca pe nişte dumnezei,
Înţelepţi, blajini, pe dânşii pururea stăpâni fiind,
Bunătate şi iubire peste noi împrăştiind,
Purtând vecinic în privirea lor văpăile iubirii,
Aşteptând, ca pe un oaspe drag, clipala adormirii,
Suferind de suferinţa şi de plânsul tuturor,
Duşmanului ce-i huleşte tinzând mână de-ajutor.

Vai! Dar cui spun eu acestea? Ţie, care n-ai idee
Că în oameni pus-a Domnul sfânt-a dragostei scânteie,
Care n-ai dospit în tine decât neagra răutate,
Ţie,-mbătrânit în ură, şi în vrajă, şi-n păcate.
Care n-ai simţit în pieptu-ţi mai curată mulţumire
Decât plânsul altor inimi, ca să-ţi râzi de-a lor zdrobire;
Ţie, care, când vezi pe-alţii propăşind în a lor cale,
Simţi că crapă-n tine fierea... cheagul răutăţii tale.

. . . .

Haide! Încetează-odată cu smintita-ţi îndârjire!
Leapădă-ţi făţărnicia şi-nvrăjbita ta pornire!
Aibi o clipă de căinţă, pân-a nu intra-n mormânt,

Pleacă-ţi fruntea şi-mblânzeşte-ţi cugetare şi cuvânt.
A surpa din temelie lumea — vezi că nu se poate,
Deci astâmpără-te!...
Uite, ţi se văd prin piele toate
Poftele ce fierb în tine! Aibi ruşine cel puţin!
Nu te mai preface! Haide! Cugetă că eşti creştin,
Şi că dincolo de groapă îţi va pune mâna-n piept
Cel-de-sus, şi vei da samă de-ai fost strâmb, ori de-ai
fost drept!
Ah! şi când ştii că de ochiu-i nu-i ascuns nimic în vremuri,
Trebui să fii dinainte-i cremene, ca să nu tremuri!

. . . .

Şi-n auzul celui vecinic, şi-n auzul tău atunci,
S-or deschide-ngrozitoare, ca ale gheenei munci,
Două guri. Una va zice: “Eu pământului l-am dat
Alb ca zorii dimineţii, fraged şi nevinovat”.
Şi va zice cea de-a doua: “Când în sânul meu intrat-a,
M-am cutremurat de groază, Doamne... era putred gata!”

ŢARA DE PRIPAS

Un vechi tolbaş de vorbe late,
Om norocos din cale-afară,
S-a pomenit pe neaşteptate
Stăpân peste întreaga ţară.

Din ea-şi făcu o prăvălie,
Şi ca un negustor de treabă,
Pentru ca-n lume să se ştie,
Prinse-a striga de la tarabă

“Poftiţi aici! Oricine are
Obrazul fără de ruşine
Ş-o conştiinţă de vânzare…
Poftiţi să faceţi târg cu mine!

Prostie, lene, linguşire,
Eu cumpăr tot. Veniţi aici!
Şi cei mai nărăviţi din fire
Mi-or fi tovarăşi şi amici.

Eu dau tot felul de noroace,
Căci sunt atoateţiitorul,
Măriri, averi… Să vie-ncoace
Toţi trântorii ce le duc dorul!…”

Aşa, sunt zece ani de când
Pe norocosul negustor
Îl auzim mereu strigând,
Şi muşteriii vin de zor.

În zece ani ce de-a lingăi
Nu se văzură-n slujbe mari,
Câţi oameni fără căpătâi
N-ajunseră milionari!

Veniţi şi voi, străini calici,
Şi strângeţi tot ce-a mai rămas!...

. . . .

Ce să mai faci? Ce să mai zici?
Sărmană *ţară de pripas!*

SONET

Dar tu ţ-ei fi mai aducând aminte?...
Eram copii: primblându-ne-ntr-o sară,
În umbr-a noastre mâini s-apropiară.
Cum tremura mânuţa ta fierbinte!

Şi nu ştiu ce făcea să mi se pară
Că,-n linişte acelor clipe sfinte,
Din gândul nostru se desprind cuvinte
Ce dau fiori albastrei nopţi de vară.

Atât a fost. Privirea-mi, visătoare,
Te-a urmărit cum te duceai, departe,
Pân' te-a pierdut, ca-ntr-un apus de soare.

E mult de-atunci. Azi, răsfoind o carte,
Găsesc, uscată, între file,-o floare.
O ştii?... Ce de viaţă ne desparte!...

CÂND N-AM CE SCRIE...

Ce v-eţi fi mirând de mine?
Scriitor sunt, vedeţi bine,
Şi pot spune cui mă-ntreabă
Că şi eu mă aflu-n treabă.

Cronici, critică, nuvele
Sunt la mine bagatele:
Dă-mi subiectul, spune-mi plata,
Şi articolul e gata.

Parcă cine ştie ce e…
Fur de colea o idee,
Mai un calapod de colo,
Şi-s şi eu de-ai lui Apolo.

Ş-apoi sunt atâtea-n lume,
Că, să stai, să scrii volume!
Stil? Grămatică?… Gogoşi,
Pentru cei neputincioşi.

Astea-s spuma, gându-i marea…
Nu-mi strunesc eu cugetarea
Plină, clară, elegantă
Pentr-o virgulă pedantă!

Am subiectul? Restu-i gata:
Ţi-aştern proza cu lopata.
Iar când n-am şi n-am ce scrie,
Atunci… torn o poezie.

ÎN ZILE GRELE

Ne-a risipit furtuna pe drumul pribegiei,
Şi nu mai ştim de-ai noştri, nici ei de noi nu ştiu...
Cu gândul doar, pe negre întinderi de pustiu,
Ne căutăm, ca orbii, în volbura urgiei.

Citeam, şi-mi păreau basme, cum se lăsau pe ţară
Întunecate oarde, ca norii de lăcuste.
Vuia-n văzduh năvala puhoaielor din puste,
Cum răpăie pământul sub ploile de vară.

Citeam de lanuri arse, de sate pustiite,
Femei, cu prunci în braţe, prin codri rătăcind,
Câte-un bătrân ce cată, din vârful unui grind,
Cum trec, mânaţi în cârduri, ca turmele de vite,

Cum trec, duşi în robie, subt bici, feciori şi fete,
Şi carele-ncărcate cu bogăţia ţării,
Şi-n urmă, cât bat ochii, în limpezişul zării,
Grămezi de scrum din toată strânsura pe-ndelete...

Citeam şi-mi păreau basme. Şi iată că destinul
Vru să trăiesc aievea acele zile grele;
Şi văd cum calcă lifta pământul ţării mele,
Cum tot avutul nostru ni-l bântuie străinul:

Să nu mai ştiu nimica de cei rămaşi acasă,
Decât că e vrăjmaşul stăpân pe soarta lor...
Gândindu-mă la dânşii, muncit de griji, de dor,
Stau în adâncul nopţii, cu coatele pe masă,

Şi-i văd săpând la şanţuri, bătuţi, bolnavi, sub zloată —
Moşnegi căzuţi pe drumuri, femei batjocurite —
În jurul lor, copiii cu braţele ciuntite
Înfăţişează jertfa şi jalea ţării toată.

Şi-atunci tresar sub gândul că prea am trăit bine;
Prea mult am râs; prea-n toate vedeam numai un joc...
Şi trebuia să vie acest năprasnic foc,
În larg să ne deschidă drum nou, printre ruine.

Fii binecuvântată, fecundă suferinţă,
Tu ce ne eşti trimeasă de veşnica dreptate
Să curăţi neamul nostru de vechile păcate,
Să faci din el o-ntreagă şi singură fiinţă!

M-ai învăţat, durere, ce e să ai o ţară.
Şi-n inima-mi rănită adânc ţi-ai scris cuvântul:
Cu sânge şi cu lacrimi va să frămânţi pământul
Din care-aştepţi viaţa cea nouă să răsară.

SUPT LEGEA TUNULUI

CUPRINS

I

Ard, zi şi noapte, marile furnale,
În vastele uzine ale morţii.
Din mii de coşuri — funerare torţii —
Se-nalţă limbi de flăcări infernale,

Ce spun că toate-s şubrede pe lume,
Că vremea-şi sparge formele ei goale,
Dând celui tare dreptul să se scoale
Asupra celui slab şi să-l zugrume.

Se prăbuşesc cetăţi, credinţi şi pravili,
Ce ni le-nchipuiam nestrămutate:
Un vânt turbat asupra lumii bate,—
Pieire e, şi rupte-s orice stavili…

II

Ce tristă şi amară-nvăţătură
Din viforul acesta se ridică!
Iar vei trăi, sărmane om, în frică,
Iar te-a supus întunecata ură.

Popoarele-nvrăjbite între ele
Vor sta de-acum, ca fiarele, la pândă,
Sub veşnica-narmărilor osândă,
Cătând unul pe altul să se-nşele.

Căci răni adânci, în veci nevindecate,
Vor sângera-n tăcerea aşteptării;

Copii crescuţi în setea răzbunării
Vor duce-n luptă proaspete armate,

Şi iarăşi vor acoperi pământul
Mormanele de morţi şi de ruine,
Şi toat-a lumii trudă spre mai bine
Ca pulberea va risipi-o vântul...

III

Lanţ ruginit, verigă cu verigă,
Iubirea dintre oameni se desface:
Când fiara — ostenită-n Cain — tace,
E sângele lui Abel care strigă.

POSTUME

CUPRINS

CÂRMACII

Lui V. A. Urechiă

Din bordei — de lângă vatra unde stă nenorocirea
Ca o strajă neclintită — ridicatu-mi-am privirea
Sus, spre sfetnici, şi văzut-am a lor feţe luminoase,
Ş-am văzut maimuţăria, strâmbăturile greţoase
Astor molii, astor ciocli, dezmăţaţi copii ai spumei,
Care-n aur văd, smintiţii, sufletul şi cinstea lumei,
Inimi dogorâte-n para poftei de-a se-navuţi,
Stând ca viermii pe-un cadavru, ce-a-nceput a se-mpuţi.
I-am văzut — păpuşi gătite, tologiţi în jeţuri moi,
Trântori, fără nici o grijă, şi străini de-orice nevoi,
Răscolind în a lor cuget ale ţării măruntaie
Şi cătând, nesocotiţii, ca din trupul ei să taie
Partea ce-a mai rămas bună, membrul ce-a mai
rămas teafăr.

Pieptul lor, plin de medalii, strălucea ca un luceafăr.
Dar înnuntru — sub medalii — şi sub hainele bogate
Clocoteşte-n oala cărnei, otrăvită de păcate,
La a negrelor lor pofte, la a infamiei pară
Clocoteşte crima . . . .
. . . .
. . . . . . Stoarceţi, stoarceţi măduva din ţară!
Nu vă pese! Striviţi totul! Cugetaţi că poate mâini
O să pierdeţi cârma ţării ş-or să vină alţi stăpâni.

Deci, pârjol şi jaf! Opinca — hoitul să rămână os —
Ca să nu mai aibă alţii, după voi, nimic de ros.

. . . .

Voi, cucoane mari, avute, ce-n mătăsuri şi-n dantele
Vă-nveliţi a voastră carne, voi, ce-n câteva inele
Purtaţi hrana ce lipseşte unei jumătăţi de ţară,
Spuneţi, nu cumva vrodată s-a-ntâmplat să vi se pară
Că a voastre diamante se topesc şi vi s-arată
Ca atâtea lăcrimi curse dintr-o geană întristată?

Vai, acele pietre scumpe — ochi focoşi sub geana serii —
Credeţi voi că sunt podoabe? Nu! sunt lăcrimile ţării!

Dar te-a-ncălecat de-acuma, cal, te du unde te mână
Călăreţul, o maimuţă, care ţine-n a ei mână
Frâul tău — a ta viaţă. Du-o unde vrea să meargă!
Când uscatele-i călcâie bat în burta ta, aleargă,
Iar când frâul tău îl strânge, de-ţi trosnesc dinţii din gură,
Te opreşte: să răsufle vrea scârboasa pocitură.

Vai, nenorocită ţară, rele zile-ai mai ajuns!
A lor gheare-nfipte-n pieptu-ţi fără milă l-au străpuns
Şi-n bucăţi împart, infamii, carnea ta, avutul tău!
Tot ce s-a găsit pe lume mai stricat, mai crud, mai rău,
Ăşti nemernici fără suflet, fără nici un căpătâi,
Ţin a tale zile-n mână, ş-a ta cinste sub călcâi.
Şi călări pe tine, ţară, se cred zei aceste bestii,
Cum se cred ades copiii împăraţi — călări pe trestii.
Ei sunt mari şi tari, şi nu au nici ruşine, nici sfială
Că-ntr-o zi, poate, urmaşii le vor cere socoteală

De-a lor fapte. Ce le pasă? Lopătari, la cârma ţării
Sunt stăpâni pe vas, pe vânturi, şi pe valurile mării!
Şi când cugeţi c-aceşti trântori, astă haită de samsari
Prin tertipuri şi prin intrigi au ajuns puternici, mari,
Şi când vezi pe-a vieţii scară unde-au fost şi unde sunt,
Când îi vezi cu ce mândrie, cu ce ochi semeţi şi crunt
Privesc azi din înălţime spre norodul tăvălit
În mizeriile-n care ei, călăii, l-au trântit,
Când te uiţi cum se răsfaţă, cum îşi fac de cap mişeii,
Vai, începi să crezi că-n ceruri adormit-au de mult zeii!

Ş-apoi, după ce-au dat palme, şi-au scuipat în faţa ţării,
După ce-a-mbrâncit poporul în prăpastia pierzării,
După ce n-a rămas lucru nebatjocorit de ei,
Au curajul — aceşti oameni de nimic, aceşti mişei —

Au curaju-n faţa lumii ca să strige-n gura mare:
Ne vrea ţara! Îi vrea ţara? Auziţi neruşinare!
Vai, de-ar fi pe voia ţării, ştiţi voi unde v-aţi trezi!
Într-o ocnă — da! — acolo oasele v-ar putrezi!

Cum să mai vedem în ţară cinste, muncă, propăşire,
Când spoiala azi e totul, când vezi că prin linguşire
Şi făţărnicii, netoţii, au ajuns aşa departe!
Cum să-ţi mai trudeşti viaţa ca să-nveţi puţină carte
Când te uiţi că-n astă ţară, dată pradă celor răi,
Înţelepţii sunt victime, ticăloşii sunt călăi!

Fii viclean, corupt, sperjur, pune-ţi mască, fă-te blând,
Pleacă-ţi fruntea ta cucernic, bate-ţi pieptul tău strigând:
“Scumpa, draga Românie, idolul vieţii mele!”
Şi când vei fi *Leu,* pisică, scoate-ţi ghearele din piele!
Iată norma după care poţi s-ajungi unde pofteşti!

Ş-apoi, ca să n-ai mustrare, nici vreodată să roşeşti,
Înainte de-a purcede pe-ale crimei negre căi,
Cearcă-ţi sabia în gâtul conştiinţei tale-ntăi!

Asta-i lecţia pe care o lăsaţi posterităţii!
Ah, cumplit v-aţi râs de lege şi de cumpăna dreptăţii,
Şi de oameni, şi de ţară, şi de tot ce-i sfânt pe lume!

Peste veacuri depărtate vor pluti a voastre nume,
Şi vor spune că sub soare n-au stat răi, călăi, bandiţi,
Nici atât de cruzi la suflet, nici atât de iscusiţi.

UN SUFLET LARG SĂ MĂ-NŢELEAGĂ

Un suflet larg să mă-nţeleagă,
Să fiu al lui, să fie-al meu,
L-am căutat o lume-ntreagă,
Şi-l caut, şi-l visez mereu.

Te-oi fi-ntâlnit vrodată-n cale,
Prietin pururi aşteptat,
Sub raza gândurilor tale
O clipă poate-am lunecat…

O clipă, şi în juru-mi iarăşi
Pustiu şi noapte s-a făcut,
Ca-n loc să fim pe veci tovarăşi,
Pe veci să-ţi fiu necunoscut!

NOTE

[1] Afirmaţia lui Alexandru Vlahuţă cu privire la faptul că Nicolae Grigorescu nu a avut înaintaşi în pictura românească este exagerată. După cum se ştie, până la afirmarea lui Nicolae Grigorescu, pe tărâmul artelor plastice din ţara noastră activaseră G. Asachi, Ion Negulici, Constantin Daniel Rosenthal, Constantin Lecca, Mişu Popp, G. Tattarescu şi îndeosebi Theodor Aman, care pregătiseră terenul pentru afirmarea unui artist ca Nicolae Grigorescu. Fără a supralicita valoarea acestor înaintaşi, nu trebuie negat rolul lor în dezvoltarea artelor plastice româneşti.

[2] Pe locul unde a fost coliba părinţilor săi, astăzi se află ridicat un monument al pictorului, monument dezvelit în anul 1957 şi aparţinând sculptoriţei Zoe Băicoianu.

[3] Concursul a avut loc între 25 şi 30 septembrie 1857.

[4] Tabloul este inspirat de balada *Mihai scăpând stindardul* de Dimitrie Bolintineanu şi a fost predat domnitorului cu o scrisoare datată 5 ianuarie 1856. Aşa cum arată biografii lui Grigorescu, desenele despre care vorbeşte el în aceste rânduri s-au pierdut. Tema a fost reluată mai târziu, când N. Grigorescu pictează alegoria *Unirea Principatelor* (apud Barbu Brezianu, *Grigorescu*, Editura Tineretului, 1960, colecţia “Oameni de seamă“; în planşa de la pp. 65—67, se află reprodusă şi această alegorie).

[5] Bursa i-a fost acordată pe termen de cinci ani, cu începere de la 1 octombrie 1861.

[6] În monografia criticului Barbu Brezianu se rectifică indicaţia locului unde a fost deschisă expoziţia: într-unul din saloanele hotelului “Herdan”, adică pe locul unde se află astăzi Librăria Academiei Române, Bulevardul 6 Martie, colţ cu Calea Victoriei. Expoziţia a fost organizată de Societatea amicilor Belelor-arte. Printre cumpărători se aflau Mihail Kogălniceanu, V. Alecsandri, Costache Negri, Al. Odobescu etc. (vezi Barbu Brezianu, lucrarea citată, pp. 122—124). Trebuie arătat

faptul că Alexandru Vlahuţă nu a înregistrat în mod riguros exact expoziţiile la care a participat Grigorescu şi nici nu a amintit toate expoziţiile personale ale marelui pictor. Iată câteva din expoziţiile nemenţionate în carte:

În 1876 Grigorescu participă cu şase pânze la Expoziţia universală de la Paris; în 1870 are 26 de pânze la Expoziţia artiştilor în viaţă şi obţine medalia I pentru portretul marelui ban Năsturel Herescu. Expoziţia din 1873 a cuprins 144 de lucrări de Nicolae Grigorescu. Tot aici au fost expuse şi tablouri ale maeştrilor artei plastice universale din colecţii particulare. N. Grigorescu a mai participat şi la alte expoziţii sau a avut expoziţii personale în 1881, 1882, 1885, 1902. Ultima expoziţie personală a fost deschisă în 1904.

REFERINŢE CRITICE

Cu toate că C. Dobrogeanu-Gherea a voit să facă din Vlahuţă în mod exclusiv un “decepţionist”, în realitate, după cum vom vedea, optimismul constituie nota lui esenţială. Pe cât e însă de integral pesimismul lui Eminescu, pe atât e de relativ şi *raţional* acest optimism, aşa că nerăspunzând unei viziuni spontane şi energice şi neaducând un ritm personal în dezvoltarea poeziei române, reacţiunea pesimismului eminescian a aşteptat momentul exploziei optimiste a lui Coşbuc. De natură intelectuală, optimismul lui Vlahuţă are paloarea lucrurilor trecute prin raţionament, obiect de argumentaţie şi de dialectică... În acest sens e, de pildă, *Din prag*, poezia tip a discuţiei didactice şi retorice în jurul problemei morţii pe care omul de temperament o rezolvă prin instinct. [...]

Lucid, Vlahuţă ne-a dat o poezie de analiză psihologică sau de efecte dramatice. *Din prag,* de pildă, după cum am arătat, e drama sistematic expusă a omului ce vrea să-şi răpuie viaţa. *La icoană* este iarăşi de natură dramatică şi chiar melodramatică, prin analiza zbuciumului unei mame ce-şi aduce pruncul bolnav la icoana făcătoare de minuni. [...]

Inexistenţa lui Dumnezeu e, aşadar, concluzia logică a celeilalte drame din *Dormi, iubito!* — concluzii diferite ce ne precizează natura dramatică a talentului lui Vlahuţă adaptat subiectului. Şi iubirea e tratată uneori prin latura ei dramatică şi obiectivă ca o problemă psihologică. [...]

Tablouri trase cu reală cunoaştere a meşteşugului teatral, cu efecte şi suspensiuni căutate de cugetare, cu locuri comune filozofante şi cu intenţii moralizatoare, dar mai ales cu pătrundere psihologică — iată adevăratul aspect al poeziei lui Vlahuţă, căreia îi lipseşte doar lirismul. [...]

Izvorând din raţiunea practică, talentul lui Vlahuţă rămâne discursiv şi instructiv. [...]

Oricâte inciziuni am face în opera lui Vlahuţă, vom da, aşadar, peste filonul ascuns al intenţiei didactice, fie în *Vechilor ateneişti* sau în Linişte, în *Unde ni sunt visătorii?* sau în *Slăvit e versul,* dar nicăieri nu-l vom găsi mai sincer şi mai realizat decât în paginile sale de proză.

Problema supravieţuirii literare e conjecturală şi, de altfel, şi relativă, deoarece măsurăm imensităţile cu măsurile noastre, iar destinul

orb ne dezminte, trecând posterităţii opere din consideraţii imprevizibile şi sugrumând altele. În aceste condiţii, nu se poate şti de va rămâne ceva din opera lui Vlahuţă, dar, dacă critica e dezarmată faţă de întâmplare, o domină totuşi prin judecata ei care n-are nevoie de valorificarea timpului. Perfecţia unei opere stă în exacta adaptare a talentului scriitorului la subiectul tratat, aşa că, dacă, de pildă, didacticismul turbură ritmul inspiraţiei lirice a lui Vlahuţă, e însă bine venit în *România pitorească,* în *Din trecutul nostru* sau în *Grigorescu,* în care calda evocare a trecutului, cu viziunea pitorescului, poetică şi fără o originalitate dezarmonică, posesiunea meşteşugului formal, combinarea utilului cu frumosul dau impresia adaptării genului în natura talentului scriitorului. [...]

Epigon, Vlahuţă a fost şi un profitor; venit pe drumul bătut de altul, cu sforţări bărbăteşti şi printr-o intuiţie genială a formei, el a beneficiat, netezind doar conştiincos drumul deschis prin pădurea virgină a limbii noastre poetice şi nemaiprezentând asperităţile lui Eminescu. În lipsa intuiţiei verbale şi a spiritului creator, Vlahuţă a avut instinctul cuvântului just, al proprietăţii terminului.

Între cei doi piloni (de altfel, de valoare inegală), între Eminescu şi Coşbuc, care au orientat poezia română în direcţii deosebite şi ne-au turnat limba în tipare noi, Vlahuţă constituie o simplă verigă de tranziţie... Pentru a fi o adevărată personalitate, i-a lipsit, mai ales, originalitatea şi de sensibilitate, şi de formă, în care a procedat pe de-a-ntregul din Eminescu; prin temperament, a fost însă mai mult un optimist, fără energie, fără spontaneitate şi repede dizolvat de unele “nedreptăţi” sociale. Fără o puternică inspiraţie lirică, pornită dintr-un substrat intelectual, poezia lui e lipsită de avânt, de pasiune, dar are, în schimb, claritate, preciziune, calcularea efectului dramatic, fineţea analizei psihologice, finalitatea moralizatoare — calităţi onorabile şi antilirice. Mai mult artist decât poet, prin echilibrul personalităţii sale, Vlahuţă a ţinut totuşi într-o epocă de secetă interimatul poeziei române, şi, la urmă, s-a impus chiar ca un fel de coreg; istoria literară îl va trece însă în rândul necesităţilor poetice ale epocei posteminesciene.

Eugen LOVINESCU

Ca poet, Vlahuţă copiază servil arhitectonica liricii lui Eminescu, însă cu totul superficial. Nu faptul de a fi retoric constituie o vină. Vlahuţă e de fapt prozaic, jurnalistic. Poemul se preface într-o discuţie de idei. Ce e mai interesant este de a constata că eminescianul Vlahuţă nu-i decât un dectractor deghizat al operei lui Eminescu. Toţi cei umbriţi de gloria poetului *Luceafărului* primiră cu satisfacţie observaţia că opera aceluia era o modă periculoasă pentru tinerime, putând duce la sinucidere (concluzie sofistică pe nimic întemeiată): "Când am înţeles c-aceasta e o modă care soarbe/ Seva tinereţii noastre, am zis gândurilor oarbe,/ Ce-şi roteau peste morminte zborul lor de lilieci,/ Să s-abată lăsând morţii în odihna lor de veci."

Poeziile, venerate în şcoală *Unde ni sunt visătorii?* , *La icoană* sunt doar nişte versificaţii corecte. O anume atmosferă personală se găseşte în câteva creionări ale vieţii săteşti, într-un idilic mai nesilit: "De pe gunoaie-aprinse fumul/ Molatic se ridică-n cer,/ Şi caii la păşune sună/ Din piedicile lor de fier,/ /Departe-un fluier se aude,/ Un cântec aiurit, duios,/ Ce-n note lungi, tremurătoare,/ Suspină lin, misterios."

Mai descoperim un lirism intim, familiar şi bonom, foarte rar în epoca eminesciană. O fetiţă se joacă cu păpuşa şi poetul o ademeneşte cu o păsărică, prilej de filosofie discretă şi surâzătoare, o alta a ajuns domnişoară şi poetul şi-aduce aminte uşurinţa cu care putea să sărute pe fiinţa acum aşa de serioasă. În *Iubire*, idilicul e lipsit de pedanterie.

George CĂLINESCU

Vlahuţă a văzut în poet un militant în serviciul principiilor înălţătoare, un "semănător" de idei generoase şi simţăminte nobile. Întrucât operează cu instrumentul minunat al cuvântului, care, dispunând de o putere aproape miraculoasă (" ca-n basme"), "face lumi aevea din păreri", poetului îi revine menirea de a străbate ţarina sufletelor şi a semăna în brazdele lor "umede de rouă", "viaţă nouă,/ Pe care va lega-o viitorul". Stigmatizând versul ce nu spune nimic, ci numai "se deapănă pe rânduri, pe firul de pe fus", deplângând condiţia literaţilor

care comunică “desperări de porunceală şi dureri închipuite”, Vlahuţă pledează cu patos în favoarea poeziei pline de conţinut, deschisă spre lume, spre marile idealuri umane, în stare “să reverse peste inimile noastre mângâiere şi iubire”; el cere poeţilor să cânte “rostul lumii şi splendorile naturii”, să exprime “gânduri de-un întreg popor gândite”, să despice cu “inspirata lor privire” şi “cuvântul lor profetic” “valurile de-ntuneric” şi astfel “splendidă-naitea noastră să ne-arate-o lume nouă“. Fidel acestui crez, formulat în *Cuvântul, Slăvit e versul* şi mai ales *Unde ni sunt visătorii?*, poetul s-a străduit în permanenţă să scrie astfel încât opera sa să devină efectiv un factor de educare a conştiinţelor. Dacă realizările nu sunt întotdeauna pe măsura intenţiilor, faptul se explică prin insuficienta forţă lirică a versurilor, prin menţinerea, în nuvele şi roman, adeseori, a observaţiei la suprafaţa realităţii. Excelent versificator, Vlahuţă formulează memorabil adevăruri incontestabile, tălmăceşte magistral sentimente clare, masive, însă nuanţele mişcărilor sufleteşti le ocoleşte, nu se apleacă niciodată asupra zonelor mai adânci, delicate, ale psihicului. Lira sa interpretează o gamă restrânsă de stări interioare, necunoscând altă alternativă decât bucurie—tristeţe, dragoste de viaţă—pesimism. Drept consecinţă, în versurile sale se instalează monotonia, îşi fac apariţia clişee, imaginile se repetă, şi tot astfel rimele. În o seamă de poezii, personalitatea proprie este aproape strivită de modelul creaţiei eminesciene, pe care încearcă să-l urmeze. Viabile s-au dovedit acele versuri în care sunt exprimate convingeri şi aspiraţii civico-etice şi estetice, în care sunt celebrate simţăminte alese sau sunt fixate scene vii. Stângaci în tentative de a surprinde vibraţiile subtile ale erosului, poetul glorifică în schimb cu veritabil efect artistic ideea de iubire:” Iubire, sete de viaţă,/ Tu eşti puterea creatoare,/ Sub care inimile noastre/ Renasc ca florile în soare”. Instantaneele unei idile erotice sunt înfăţişate cu graţie. În virtutea puterii de pasticizare, poeziile cu caracter satiric (*Linişte* şi *Delendum*) impun atenţiei situaţii ce se ţin minte. Neuitate rămân, graţie unor însuşiri similare, şi totodată patosului verbal, şi alte piese, printre care, în primul rând, *1907*: “Minciuna stă cu regele la masă.../ Dar asta-i cam de multişor poveste:/ De când sunt regi, de când minciuna este,/Duc laolaltă cea mai bună casă“. În proza epică, nu lipsită de influenţe ale curentului naturalist, Vlahuţă

a întocmit o catagrafie critică a societăţii timpului său. [...]

România pitorească este un atlas geografic comentat, traversat de o caldă iubire de ţară. [...] Publicistica lui Vlahuţă atacă aceleaşi teme ca proza sa epică, cu adresă mai directă, şi militează mai explicit în serviciul principiilor proclamate în versuri.

Dumitru MICU

Din aceeaşi generaţie cu Delavrancea şi Duiliu Zamfirescu şi abia cu vreo zece ani mai bătrân decât Brătescu-Voineşti, Al. Vlahuţă este şi el unul din reprezentanţii noului realism liric şi artistic. [...]

Moralistul este prezent chiar în operele realistului Vlahuţă. Din când în când el se afirmă însă singur, şi atunci scriitorul aşterne paginile sale cele mai bune.

Vlahuţă a dăruit prozei noastre "tonul etic". Multe din paginile sale plutesc într-o atmosferă de sinceritate cordială, care angajează pe cititor şi-l fac să participe la zbuciumul scriitorului. [...]

Deopotrivă cu toţi scriitorii realismului liric şi artistic, Vlahuţă s-a oprit de mai multe ori în faţa problemei literare a descrierilor de natură, nu însă în nuvelele sale, unde omul este evocat de obicei în singura latură a frământărilor lui intime, fără nici o conexiune cu mediul lui natural. În *România pitorească,* 1901, apoi în *Pictorul Grigorescu,* 1911, tema peisajului opreşte însă îndelung pe Vlahuţă, care întrebuinţează pentru a o rezolva nu darurile unui ochi de pictor, ci sensibilitatea, dealtfel fără forţă şi noutate, a unui poet. Desigur, Vlahuţă grupează cu răbdare în unele din tablourile sale mai multe trăsături văzute, fără să obţină totuşi imagini sintetice şi revelatoare. După tipul său sufletesc Vlahuţă este mai degrabă un contemplator asociativ, unul din acei admiratori ai naturii pentru care un peisaj este prilejul unei reverii, imaginea lucrurilor dizolvându-se pentru ei în senzaţii subiective sau în sentimente cu privire la ele. [...] În loc să observe, scriitorul se observă şi în locul "descrierii", întâmpinăm o "introspecţie". [...] Descrierea reţine aproape numai sentimentele privitorului. Alteori, descrierea este redată printr-o alegorie, ca în această pagină consacrată evocării Jiului privit în locul unde scapă din trecătoarea Petroşanilor [...]. Cu preponderenţa aceloraşi procedee asociative sunt obţinute şi descrierile de tablouri din

Pictorul Grigorescu. Scriitorul se opreşte în faţa tabloului, însumează, prin enumerare, trăsăturile lui văzute, dar obţine ceva ca impresia vieţii abia când notează propriile lui senzaţii asociative, ceea ce i se pare a fi liniştea şi puritatea locului zugrăvit de pictor, cu "copacii care au stat din freamăt" sau cu o atmosferă în care simţul vital al poetului resimte "aerul proaspăt al înălţimilor". Lipsind în celelalte lucrări ale sale, peisajul se impune aci ca temă literară şi împrejurarea este destul de limpede resimţită de cititor.

Tudor VIANU

România pitorească trebuia să fie cea mai reprezentativă operă a lui Vlahuţă. Cel puţin aceasta a fost intenţia scriitorului. Publicată în 1901, a fost inclusă în majoritatea antologiilor literare. Manualele şi programele şcolare i-au oferit un loc important.

Frumuseţile patriei, bogăţia spirituală şi alesele însuşiri fizice ale ţăranului român fuseseră evidenţiate şi în alte memoriale de călătorie, dar nimeni până la Vlahuţă nu încercase să ofere o imagine completă a ţării sub aspect etnografic şi social, să descifreze urmele trecutului în ruinele cetăţilor şi în legendele populare, să prezinte cu un sentiment de mândrie naţională frumuseţile ţării şi multitudinea calităţilor morale ale locuitorilor ei. Dacă în *Dan* lirismul era excesiv, în *România pitorească* el este echilibrat. Emoţia autorului este puternică şi reuşeşte să fie transmisă cititorului. Cartea ar fi putut constitui într-adevăr opera reprezentativă a scriitorului, dacă valoarea ei nu ar fi fost estompată de viziunea semănătoristă, de prezentarea idilică a vieţii ţăranului român. Pitorescul peisajului a fost extins de scriitor şi asupra satului românesc, împrumutându-i aspectul feeric al unor aşezări omeneşti în care domneşte armonia şi fericirea generală. Dincolo de aceste limite, *România pitorească* rămâne un moment important al literaturii noastre de călătorii. Viziunea semănătoristă este prezentă şi în alte lucrări, mai ales în nuvelele, schiţele şi povestirile publicate în revista "Semănătorul", sau în periodicele semănătoriste. Alături de acestea, Vlahuţă a publicat numeroase pagini în care a condamnat regimul burghezo-moşieresc şi instituţiile lui, a demascat caracterul reacţionar al monarhiei, şcolii, presei şi familiei burgheze. [...] În schiţele *Socoteala, De la ţară* şi *La arie* a depăşit

imaginea idilică a satului, reflectând în mod obiectiv viaţa plină de umilinţe şi mizerie a ţăranului român. În aceste opere, Vlahuţă continuă şi dezvoltă cele mai valoroase tradiţii ale realismului critic în literatura română.

George SANDA

Printre versurile sale găsim şi poezii de o reală valoare artistică. Aşa sunt *Linişte, Unde ni sunt visătorii? ... 1907*, sonetele, *Prima lecţie*. [...] Cu poezia *1907* Vlahuţă a dat un minunat exemplu de atitudine civică, a dovedit o cunoaştere profundă a contradicţiilor sociale care au generat răscoalele ţărăneşti. El a intuit comunitatea de interese dintre partidele politice şi a demascat caracterul reacţionar al monarhiei. [...]

Poezia *1907* reprezintă una dintre cele mai valoroase creaţii ale lui Vlahuţă. Aici scrisul său a atins cea mai înaltă valoare artistică. În aceste versuri, arăta Perpessicius, este evidentă "vigoarea conturului, succesiunea dramatică a fabulaţiei, verbul gravat şi variata naturaleţe a tonului, după cum tablourile reclamă în schimbarea lor". [...]

Alexandru Vlahuţă a fost printre primii poeţi români care a folosit mai larg sonetul. Nevoit să se supună constrângerii formale a unei anumite prozodii, nu a depăşit limitele în care şi-a manifestat atitudinile lirice. Vlahuţă nu a fost un "visător haotic". Spontaneitatea imaginilor se manifestă rar, idealul artistic al poetului sedus de perfecţiune a putut fi uşor orientat spre ordinea formală. Lirismul său este asemănător parnasienilor de tipul lui Hérédia şi Mihail Codreanu, "stăpânit şi rece". Fără să dezvăluie laturile inedite ale sensibilităţii, sonetele reuşesc să exprime mai bine notele specifice orizontului artistic al lui Alexandru Vlahuţă. [...]. Poezia interioarelor, regăsirea trecutului în obiectele încăperilor, întâlnită în opera lui Ion Pillat, Demostene Botez şi Otilia Cazimir, îşi are în Vlahuţă un precursor. [...]

Prin paginile valoroase cu care a contribuit la făurirea istoriei naţionale, Vlahuţă a dovedit că a ştiut să-şi cultive calităţile pe care considera că trebuie să le aibă un adevărat scriitor: "*Observare adâncă, meditare îndelungată, stăruinţă, studiu, răbdare şi muncă*".

Fără să reprezinte o culme a literaturii române, opera lui Alexandru Vlahuţă rămâne un moment important al culturii şi literaturii noastre,

indispensabilă pentru definirea peisajului social şi artistic al celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea şi a începutului celui de al XX-lea.

George SANDA

Poezia de idei, satirele şi poemele cu subiect ale lui Vlahuţa sunt mărturii ale unui suflet senin, deschis spre înţelegerea lumii şi doritor să fie de folos alor săi. Această calitate şi-a confirmat-o şi prin traducerile din Ada Negri, care, prin preocupări şi sensibilitate, îi întregesc organic opera proprie. [...]

Modelul eminescian se simte de departe, dar sentimentul este adevărat şi graţia nu pare a fi rezultatul artificial al unui împrumut. Receptând din opera lui Eminescu ceea ce se înscria între limitele sensibilităţii sale minore, Vlahuţă n-a simulat un zbucium care nu era al lui şi nu şi-a pus masca tragică pe care, cu un gest grotesc, au încercat să şi-o potrivească atâţi epigoni. Poetul sentimental face figură onorabilă şi când atinge uşor coarda elegiacă, în sonete şi în alte câteva poezii, în care amintirea unei iubiri neîmplinite şi trecerea implacabilă a timpului îi trezesc un fior repede stins în resemnare. Versurile lui Vlahuţă făurite la foc mic scapără irizări de poezie, pe care tribunul le-a putut obţine altminteri rareori. *Prima lecţie* şi *Cum curge vremea*... sunt poezii de un farmec simplu, care atestă că duioşia, zâmbetul tandru şi umorul blând aparţin registrului propriu al poetului mai mult decât patetismul. În poemul *Iubire*, evocarea unei idile din adolescentă nimereşte tonul cel mai firesc, şi mica simfonie comunică sentimentul cu fineţe şi adevăr.

Ion ROMAN